

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi valtion rahoituksesta kansallisille taidelaitoksille ja Kansallisgalleriasta annetun lain 29 §:n muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki valtion rahoituksesta kansallisille taidelaitoksille ja muutettavaksi Kansallisgalleriasta annettua lakia.

Esityksen mukaan kolmen kansallisen taidelaitoksen, Kansallisgallerian, Suomen kansallisoopperan ja –baletin sekä Suomen Kansallisteatterin toimintaa rahoitettaisiin harkinnanvaraisen valtionavustusrahoituksen sijasta lakisääteisellä valtion rahoituksella. Laissa määriteltäisiin kunkin laitoksen osalta erikseen rahoituksen perusteena olevat tehtävät. Tehtävien toteuttamista ohjattaisiin ja seurattaisiin tavoiteohjausmenettelyssä.

Opetus- ja kulttuuriministeriö myöntäisi rahoituksen vuosittain valtion talousarvion puitteissa. Tarkoituksena on, että määrärahan lähtötaso perustuisi voimaantuloa edeltävän vuoden valtionavustusmäärärahojen tasoon. Määrärahaa tarkistettaisiin vuosittain kustannustason muutoksen perusteella. Kansallisille taidelaitoksille, jotka eivät ole arvonlisäverovelvollisia, korvattaisiin niiden muuhun kuin liiketaloudelliseen toimintaan liittyviin hankintoihin ja toimitilavuokriin sisältyvä arvonlisäverojen osuus.

Esitys liittyy valtion vuoden 2023 talousarvioesitykseen on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2023.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
PERUSTELUT	3
1 Asian tausta ja valmistelu	3
2 Nykytila ja sen arviointi.....	4
2.1 Kansallisten taidelaitosten asema ja erityispiirteet.....	4
2.2 Kansallisgalleria.....	5
2.3 Suomen kansallisooppera ja –baletti.....	6
2.4 Suomen Kansallisteatteri.....	7
2.5 Nykytilan arviointi	8
3 Tavoitteet.....	10
4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset	11
4.1 Keskeiset ehdotukset.....	11
4.2 Pääasialliset vaikutukset.....	12
4.2.1 Taloudelliset vaikutukset	12
4.2.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan.....	14
4.2.3 Yhteiskunnalliset vaikutukset	14
5 Muut toteuttamisvaihtoehdot	15
5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset.....	15
5.2 Ulkomaiden lainsäädäntö ja muut ulkomailla käytetyt keinot	16
6 Lausuntopalaute.....	17
7 Säännöskohtaiset perustelut.....	18
7.1 Laki valtion rahoituksesta kansallisille taidelaitoksille.....	18
7.2 Laki Kansallisgalleriasta	23
8 Voimaantulo	23
9 Suhde talousarvioesitykseen.....	23
10 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys	23
LAKIEHDOTUKSET	24
1. Laki valtion rahoituksesta kansallisille taidelaitoksille.....	24
2. Laki kansallisgalleriasta annetun lain 29 §:n muuttamisesta	28
LIITE	29
RINNAKKAISTEKSTI.....	29
2. Laki Kansallisgalleriasta annetun lain 29 §:n muuttamisesta	29

PERUSTELUT

1 Asian tausta ja valmistelu

Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla on kolme kansalliseksi taidelaitokseksi luonnehdittavaa laitosta: Kansallisgalleria, Suomen kansallisooppera ja –baletti sekä Suomen Kansallisteatteri. Kansalliset taidelaitokset on perustettu 1800—1900-luvun taitteessa tuomaan kansallinen kulttuuri näkyväksi ja siksi valtio on alusta lähtien avustanut niiden toimintaa.

Kansallisgallerian, Suomen kansallisoopperan ja –baletin ja Suomen Kansallisteatterin asemasta tai rahoituksesta ei ole säädetty. Opetus- ja kulttuuriministeriö myöntää vuosittain toimintaa varten valtionavustusta, johon sovelletaan valtionavustuslakia (688/2001). Siten niiden valtionavustuksen myöntämisessä noudatetaan valtionavustuslaissa säädettyjä perusteita ja menettelyitä. Kansallisten taidelaitoksen ohjauksessa on käytössä tavoiteohjausmenettely, jossa sovelletaan samankaltaisia menettelyitä kuin virastojen tulosohjauksessa.

Kansallisgallerian, Suomen Kansallisteatterin sekä Suomen kansallisoopperan ja –baletin kanssa käydyissä keskusteluissa on noussut esille, että nykymuotoiseen valtionavustusrahoitus ei parhaalla mahdollisella tavalla sovellu kansallisille taidelaitoksille. Valtionavustusrahoituksessa avustuksen ennakoitavuuden puute aiheuttaa haasteita toiminnan suunnittelulle. Myös opetus- ja kulttuuriministeriössä käytössä olevien valtionavustuspäätösten vakioehtojen tulkintoihin on liittynyt kansallisten taidelaitosten kannalta eräitä tulkintaongelmia. Valtionavustuspäätösten ehdot eivät myöskään kaikissa tilanteissa anna mahdollisuutta riittävästi varautua ylläpitäjän taloudellisen tuloksen vuosittaiseen vaihteluun. Valtioneuvostossa käynnissä olevalla valtionavustustoiminnan kehittämis- ja digitalisointihankkeen tuloksilla voi olla merkittäviä vaikutuksia kansallisten taidelaitosten valtionavustusrahoituksen kannalta.

Edellä todetun johdosta opetus- ja kulttuuriministeriö asetti 10.9.2020 työryhmän, jonka tehtävänä oli laatia ehdotus kansallisten taidelaitosten rahoitusmallin ja oikeudellisen aseman kehittämisestä. Työryhmän tuli selvittää vaihtoehtoisia malleja kansallisille taidelaitoksille osoitettavan valtion rahoituksen jakamiseksi sekä näihin malleihin liittyvistä yhteiskunnallisen vaikutavuuden ja toiminnallisen tuloksellisuuden tavoitteisiin liittyvistä ohjausmekanismeista. Työryhmän tuli myös selvittää kansallisten taidelaitosten asemaan liittyviä sääntelytarpeita sekä arvioida eri rahoitusmalleihin liittyviä sääntelytarpeet kansallisten taidelaitosten tehtävien, rahoituksen määräytymisen perusteiden sekä ohjauksen osalta. Työryhmän ehdotus valmistui elokuussa 2021. Opetus- ja kulttuuriministeriö pyysi ehdotuksesta lausuntoa valtiovarainministeriöltä, pääkaupunkiseudun kaupungeilta, kansallisilta taidelaitoksilta ja eräiltä kulttuurialan järjestöiltä. Ehdotus oli lausuttavana lausuntopalvelu.fi –palvelussa 12.10.2021—3.12.2021. Lausunnot saatiin Espoon kaupungilta, Kansallisgallerialta, Kuvasto ry:ltä, Suomen Taiteilijaseuralta, Suomen Museoliitto ry:ltä, Suomen Kansallisteatteri Osakeyhtiöltä, Suomen kansallisooppera ja -baletti sr:ltä, Suomen Teatterit ry:ltä ja valtiovarainministeriöltä. Helsingin kaupungilla ei ollut lausuttavaa.

Esityksen jatkovalmistelu on tehty virkatyönä opetus- ja kulttuuriministeriössä.

Hallituksen esityksen valmisteluasiakirjat ovat julkisessa palvelussa osoitteessa <https://okm.fi/hanke?tunnus=OKM001:00/2022>.

2 Nykytila ja sen arviointi

2.1 Kansallisten taidelaitosten asema ja erityispiirteet

Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla on kolme kansalliseksi taidelaitokseksi luonnehdittavaa laitosta: Kansallisgalleria, Suomen kansallisooppera ja –baletti sekä Suomen Kansallisteatteri. Kansallisia taidelaitoksia yhdistäviä tekijöitä ovat samankaltainen ja samaan aika-kauteen sijoittuva syntytausta ja erityinen kansallinen merkittävyys omalla alallaan. Kansallisten taidelaitosten synty ajoittuu Suomessa kansallisuusaatteen heräämiseen. Jotta kansallinen kulttuuri saatiin näkyväksi, tarvittiin myös kansallisia taide- ja kulttuurilaitoksia, joiden avulla voitiin kehittää kansallista korkeakulttuuria. Tätä varten Suomen perustettiin 1800-luvun loppupuolella muun muassa Kansallismuseo, Suomen taideyhdistyksen kokoelmat (nyk. Kansallisgalleria) ja Suomalainen teatteri (nyk. Suomen Kansallisteatteri) sekä 1900-luvun alussa Kotimainen ooppera (nyk. Suomen kansallisooppera ja -baletti).

Näistä Kansallismuseo on aina toiminut valtion virastona. Myös Kansallisgalleria oli vuosina 1990—2013 valtion virasto. Muut yllä mainituista ovat sen sijaan olleet yksityisten yhteisöjen ylläpitämiä taidelaitoksia, joiden toimintaa valtio on osaltaan avustanut.

Kansallisgalleria on julkisoikeudellinen säätiö, josta säädetään Kansallisgalleriasta annetusta laissa (889/2013). Suomen kansallisoopperaa ja –balettia ylläpitää yksityisoikeudellinen säätiö. Suomen kansallisteatterin ylläpitäjänä on osakeyhtiö, jonka osake-enemmistön omistaa säätiö. Suomen kansallisoopperasta ja –baletista ja Suomen Kansallisteatterista ei ole erillislainsäädäntöä.

Kansalliset taidelaitoksen poikkeavat muista alan toimijoista myös siinä suhteessa, että opetus- ja kulttuuriministeriöllä on oikeus tehdä nimityksiä niiden hallintoelimiin. Ministeriö nimittää Kansallisgallerian valtuuskunnan, sen puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan sekä hallituksen puheenjohtajan, varapuheenjohtajan ja jäsenet. Kansallisgalleria poikkeaa muista taidelaitoksista sillä, että valtioneuvosto nimittää sen pääjohtajan.

Suomen kansallisooppera ja –baletti sr:n hallintoneuvoston 17 jäsenestä ministeriö nimeää kahdeksan jäsentä. Nimeämistään jäsenistä se nimeää hallintoneuvoston puheenjohtajan. Hallituksen yhdeksästä jäsenestä ministeriö nimeää viisi. Näistä yhden ministeriö nimeää hallituksen puheenjohtajaksi. Suomen Kansallisteatterin osakeyhtiön hallitukseen ministeriö nimeää yhden ja hallintoneuvostoon kaksi jäsentä.

Yhteisenä piirteenä on myös se, ettei kansallisilla taidelaitoksilla ole taustallaan kunnallista ylläpitäjätahoa, kuten muilla suurimmilla kulttuuri- ja taidelaitoksilla. Kansalliset taidelaitokset eivät kuulu valtiosuusjärjestelmän piiriin, vaan ne ovat saaneet rahoitusta valtiolta harkinnanvaraisen valtionavustuksen muodossa.

Kansallisgallerian, Suomen Kansallisteatterin sekä Suomen kansallisoopperan ja –baletin toimintaa varten opetus- ja kulttuuriministeriö myöntää vuosittain valtionavustusta, jonka myöntämiseen, maksamiseen ja käytön valvontaan sovelletaan valtionavustuslakia (688/2001). Kansallisgalleriasta annetun lain 29 §:ssä on säännös, jonka mukaan opetus- ja kulttuuriministeriö myöntää laissa säädettyjen tehtävien toteuttamiseksi Kansallisgallerian toimintaan rahoitusta valtion talousarvioon otettavan määrärahan rajoissa. Teatteri- ja orkesterilain 6 a §:ssä on maininta Suomen Kansallisteatterille myönnettävästä valtionavustuksesta, mutta vastaavaa mainintaa ei enää ole esittävän taiteen edistämisestä annetussa laissa (1082/2020), joka tuli voimaan vuoden 2022 alussa ja korvasi teatteri- ja orkesterilain. Muutoin kansallisten taidelaitosten rahoituksesta ei ole erityissäätelyä, vaan niiden valtionavustuksen myöntämisessä noudatetaan

valtionavustuslaissa säädettyjä perusteita ja menettelyitä. Harkinnanvaraisen valtionavustuksen myöntäminen, määrä ja käyttötarkoitus riippuvat valtionapuviranomaisen harkintansa nojalla tekemästä päätöksestä. Valtionavustusta voidaan myöntää valtion talousarvion määrärahan puitteissa. Kansallisten taidelaitosten yleisavustuksiin käytettävissä olevat määrärahat ovat talousarvion momentilla 29.80.52 (rahapelitoiminnan voittovarot taiteen edistämiseen) eli avustukset rahoitetaan rahapelitoiminnan tuotoista. Kunkin taidelaitoksen yleisavustukseen käytettävissä olevan määrärahan enimmäismäärä määritellään momentin päätösosassa.

Kansallisten taidelaitosten ohjauksessa on käytössä tavoiteohjausmenettely, jossa sovelletaan samankaltaisia menettelyitä kuin virastojen tulosohjauksessa. Vastaavaa menettelyä ei ole käytössä muiden valtionavusta saavien tahojen kohdalla. Tulos- ja tavoiteohjausmenettelyllä opetus- ja kulttuuriministeriö ohjaa toimialaansa. Prosessi on ministeriölle tärkeä ja se kytkee yhteen hallitusohjelman tavoitteet, hallinnonalan strategiat, ministeriön tulostavoitteet ja virastojen ja kansallisten taidelaitoksen omat tavoitteet. Tavoiteohjauksessa ministeriön ja taidelaitoksen välillä sovitaan vuosittain toimintaa ja rahoitusta koskevalla sopimuksella toiminnalle asetettavista konkreettisista yhteiskunnallisen vaikuttavuuden ja toiminnallisen tuloksellisuuden tavoitteista, niihin liittyvistä keskeisistä toimenpiteistä sekä mittareista toiminnan tuloksellisuuden seuraamista varten. Kansallinen taidelaitos toimittaa tavoiteohjaustapaamiseen ministeriön ohjeistuksen mukaisesti ehdotuksensa tavoitteiksi ja mittareiksi sekä muut toimintaa kuvaavat asiakirjat. Sopimusneuvottelut käydään keväisin. Neuvotteluiden yhteydessä neuvotellaan myös alustavasti toiminnan toteuttamiseen liittyvästä määrärahasosasta. Kansallisten taidelaitosten asemaa, tehtäviä, toimintaa ja rahoitusta selvitetään laitoskohtaisesti tarkemmin jäljempänä. Toimintaa ja taloutta kuvataan käyttäen vuoden 2019 tietoja, koska kyseessä oleva vuosi on viimeinen ns. normaali toimintavuosi ennen Covid-19 –pandemiaa. Vuodet 2020 ja 2021 ovat poikkeusvuosia ja niiden tietoja ei voida käyttää toiminnan volyyymia tai talouden kuvauksen perusteena. Kansalliset taidelaitokset ovat saaneet vuosien 2020 ja 2021 ylimääräisiä valtionavustuksia toimintansa ylläpitämiseksi ja korvaamaan ns. koronavuoden tulonmenetyksiä. Avustuksilla taidelaitosten talous on saatu pidettyä vakaana.

2.2 Kansallisgalleria

Kansallisgallerian alku lähtee Suomen Taideyhdistyksen kokoelmista ja niille vuonna 1888 valmistuneesta Ateneum-rakennuksesta. Jo vuosisadan vaihteessa museolle alkoi vakiintua kansallinen identiteetti. Vuonna 1940 Taideyhdistys luovutti omistamansa kokoelmat Suomen taideakatemian säätiölle, joka puolestaan luovutti omaisuutensa valtiolle vuonna 1990. Vuonna 2014 Valtion taidemuseosta muodostettiin säätiön ylläpitämä Kansallisgalleria, mutta sen kokoelmat jäivät valtion omistukseen. Kansallisgallerian tehtävänä on vastata kokoelman ylläpidosta ja kartuttamisesta, harjoittaa näyttelytoimintaa ja muuta taidemuseotoimintaa, osallistua taidemuseoalan asiantuntijana museoalan kehittämiseen sekä huolehtia muista sille laissa säädettyistä tai opetus- ja kulttuuriministeriön antamista tehtävistä. Tehtäviään hoitaessaan Kansallisgalleria vahvistaa kuvataiteen yhteiskunnallista vaikuttavuutta.

Valtion vuoden 2022 talousarvion mukaan valtionavustuksena käyttökustannuksiin Kansallisgallerialle voidaan käyttää enintään 13 195 000 euroa rahapelitoiminnan voittovaroista. Lisäksi sille myönnetään 300 000 euroa arvonnäköverojen kattamiseen sekä vuonna 2022 tilakustannuksista ja muista perusparannuksista aiheutuviin kustannuksiin 1 909 000 euroa yleiskatteellisista budjettivaroista. Kansallisgalleria toimii Senaatti-kiinteistöjen omistamissa kiinteistöissä ja se saa varsinaisen toiminta-avustuksen lisäksi avustusta Senaatti-kiinteistöille maksamiin kiinteistökuuluihin. Vuonna 2022 avustus on 6 079 532 euroa.

Lisäksi Kansallisgalleriasta annetun lain 29 §:n 2 momentin mukaan toiminta-avustuksen lisäksi valtion talousarvioon otetaan vuosittain määräraha Kansallisgallerian kokoelman kartuttamiseen, joka vuonna 2022 on 839 000 euroa. Määrärahaa ei osoiteta valtionavustuksena, vaan Kansallisgalleria ostaa määrärahan puitteissa taideteoksia valtion lukuun. Myös valtion taideteostoimikunnan kokoelmaa voidaan kartuttaa ja hoitaa valtion talousarvioon otettavalla määrärahalla. Tämä määräraha myönnetään rahapelitoiminnan voittovaroista. Valtion taideteostoimikunnan tehtävien ja kokoelman hoitamiseen osoitettu määräraha myönnetään valtionavustuksena Kansallisgallerialle.

Kansallisgallerian säätiöittämissä yhteydessä valtio myönsi Kansallisgallerialle 10 miljoonaa euroa sen pääomittamiseen sekä päätti pääomittaa vuosina 2015—2019 sitä sijoittamalla 2,5 kertaa sen pääoman, jonka se saa kerättyä lahjoituksina peruspääomaan kuitenkin enintään 20 miljoonaa euroa. Kansallisgalleria sai kerättyä lahjoituksia yhteensä 2,9 miljoonaa euroa, joten valtio osoitti sille pääomittamisen vastinrahaa yhteensä 7,2 miljoonaa euroa.

Kansallisgallerian taloudellinen tilanne on vakaa. Sen varsinaisen toiminnan vuosittaiset kokonaiskustannukset vuonna 2019 olivat noin 23 miljoonaa euroa vuodessa ilman kiinteistökuuluja. Menoista katetaan oman toiminnan tuotoilla noin 32 prosenttia ja valtion tuella noin 68 prosenttia. Kustannusrakenne on museoalalle tyypillinen eli henkilöstömenot (11,7 milj.€) muodostavat noin 36 prosenttia varsinaisen toiminnan kuluista. Muut menot ovat noin 11 miljoonaa euroa ja kiinteistökulut ovat noin 10 miljoonaa euroa vuodessa.

Kansallisgallerian toiminnan tunnusluvut 2019

<i>Seurantamittari</i>	<i>v. 2019 toteuma</i>
Henkilöstön määrä (htv)	258
Kaikkien esitysten/näyttelyiden määrä (kpl, koti- ja ulkomailla)	25
Maksavat kävijät (kpl)	521 689
Yleisökontaktit (kpl)	808 415
Julkinen tuki/kävijä (€)	27,1
Valtion osuus kokonaisrahoituksesta (Milj. € ja %)	21,9 68
Pääsylipputulot (Milj. €)	6,0
Pääsylipun keskihinta (€)	11,65 (maksavat kävijät)

2.3 Suomen kansallisooppera ja –baletti

Kotimainen ooppera aloitti toimintansa vuonna 1911. Varsinainen toiminta alkoi vuonna 1915, kun valtioneuvosto luovutti oopperalle Aleksanterin teatterin 30 vuoden ajaksi ja siksi kunnes uusi oopperatalo saataisiin aikaan. Suomen kansallisoopperaa ja –balettiä ylläpitää Suomen kansallisooppera ja –baletti sr. Säätiön tarkoituksena on sen sääntöjen mukaan ylläpitää valtakunnallista ooppera- ja balettiteatteria, Kansallisoopperaa ja –balettiä. Säätiön peruspääomana ovat säätiötä perustettaessa luovutetut ja ylijäämävaroista peruspääomaksi siirretyt yhteensä miljoona markkaa, mikä vastaa 168 187 euroa.

Valtion vuoden 2022 talousarvion mukaan valtionavustuksena käyttökustannuksiin Suomen kansallisoopperalle ja –baletille saa käyttää enintään 38 197 000 euroa. Suomen kansallisooppera ja –baletti toimii Senaatti-kiinteistöjen omistamassa kiinteistössä ja sille myönnetään valtionavustusta Senaatti kiinteistöille maksettaviin vuokratilaisuuksiin. Vuonna 2022 myönnetyn avustuksen määrä on 12 592 670 euroa. Kansallisooppera ja –baletti sr ylläpitää ooppera- ja

balettiteatterin lisäksi balettioppilaitosta, joka järjestää taiteen perusopetusta ja ammatillista koulutusta. Balettioppilaitoksen toimintaa rahoitetaan erikseen taiteen perusopetuksen ja ammatillisen koulutuksen rahoitusjärjestelmien kautta.

Vuosina 2004—2016 säätiölle myönnettävissä avustuksissa noudatettiin sille erikseen laadittuja ehtoja ja rajoituksia. Poiketen yleisestä linjauksesta säätiö saattoi omien ehtojensa perusteella siirtää käyttämätöntä valtionavustusta oopperan kirjanpidossa ja tilinpäätöksessä erillisenä eränä seurattavaan käyttörahastoon/toimintarahastoon käytettäväksi tulevina tili- ja toimintavuosina.

Opetus- ja kulttuuriministeriö ja Suomen kansallisooppera ja –baletti sr solmivat joka viides vuosi aiesopimuksen oopperan toimintaedellytysten turvaamiseksi. Sopimuksen tarkoituksena on ollut turvata Kansallisoopperan ja –baletin toiminnan ja talouden pitkäjänteinen suunnittelu ja ennakoitavuus niin, että ooppera voi tehdä toimialallaan välttämättömiä, monta vuotta eteenpäin sovittavia sitoumuksia taitelijoiden ja muiden alan toimijoiden kanssa.

Kansallisoopperan ja -baletin taloudellinen tilanne on vakaa. Sen varsinaisen toiminnan vuosittaiset kokonaiskustannukset vuonna 2019 olivat noin 55 miljoonaa euroa vuodessa ilman kiinteistökuja. Menoista katettiin oman toiminnan tuotoilla noin 26 prosenttia, valtion tuella noin 65 prosenttia, (josta vajaa 1 prosentti oli valtionosuutta balettioppilaitoksen toimintaan) ja noin 9 prosenttia pääkaupunkiseudun kuntien toiminta-avustuksella. Kustannusrakenne on esittävän taiteen toimialalle tyypillinen eli henkilöstömenot (45,9 milj. €) muodostavat noin 83 prosenttia varsinaisen toiminnan kuluista. Muut menot olivat noin 8 miljoonaa euroa ja edellä mainittujen menojen lisäksi kiinteistökulut noin 15 miljoonaa euroa, josta valtion vuokra-avustuksella katettiin 12 miljoonaa euroa.

Suomen kansallisoopperan ja –baletin toiminnan tunnusluvut 2019

<i>Seurantamittari</i>	<i>v. 2019 toteuma</i>
Henkilöstön määrä (htv)	701
Kaikkien esitysten/ näyttelyiden määrä (kpl)	622
Maksavat kävijät (kpl)	221 095
Yleisökontaktit (kpl)	286 408
Julkinen tuki/kävijä (€)	198
Valtion osuus kokonaisrahoituksesta (%)	71,3
Pääsylipputulot (€)	10 932 089
Pääsylipun keskihinta (€)	52

2.4 Suomen Kansallisteatteri

Suomen Kansallisteatteri on vuonna 1872 perustettu vanhin suomenkielinen teatteri. Kansallisteatteri on taiteellinen teatteri, jonka ohjelmistossa on kotimaista draamaa sekä ulkomaisia näytelmiä ja klassikoita. Kansallisteatteria ylläpitää Suomen Kansallisteatterin Osakeyhtiö. Taus-tayhteisön osake-enemmistön (87,1 prosenttia) omistaa Suomen Kansallisteatterin säätiö. Kansallisteatterin kiinteistön omistaa Suomen Kansallisteatterin Osakeyhtiö. Valtio on osallistunut Kansallisteatterin toiminnan rahoituksen lisäksi muun muassa kiinteistön peruskorjaukseen myöntämällä valtionavustuksia.

Valtion vuoden 2022 talousarvion momentin mukaan valtionavustuksena käyttökustannuksiin Suomen Kansallisteatterille saa käyttää enintään 11 391 000 euroa. Teatterin taloudellinen tilanne on vakaa. Teatterin varsinaisen toiminnan vuosittaiset kokonaiskustannukset vuonna 2019 ilman kiinteistökuuluja olivat noin 14 miljoonaa euroa vuodessa. Menoista katetaan oman toiminnan tuotoilla noin 25 prosenttia ja valtion tuella noin 73 prosenttia. Kustannusrakenne on teatterialalle tyypillinen eli henkilöstömenot (10,9 m€) ovat varsinaisen toiminnan menoista noin 80 prosenttia. Normaalina toimintavuonna teatterin henkilöstön koko on noin 250 henkilötyövuotta. Toiminnan muut menot ovat noin 3 miljoonaa euroa ja kiinteistökulut ovat noin 2 miljoonaa euroa vuodessa

Suomen Kansallisteatterin toiminnan tunnusluvut 2019

<i>Seurantamittari</i>	<i>v. 2019 toteuma</i>
Henkilöstön määrä (htv)	249
Kaikkien esitysten/näyttelyiden määrä (kpl, koti- ja ulkomailla)	1086
Maksavat kävijät (kpl)	176 386
Yleisökontaktit (kpl)	201065
Julkinen tuki/kävijä (€)	58
Valtion osuus kokonaisrahoituksesta (Milj. € ja %)	73
Pääsylipputulot (Milj. €)	3,8
Pääsylipun keskihinta (€)	24,80

2.5 Nykytilan arviointi

Esityksessä tarkoitetut kansalliset taidelaitokset ovat Suomen kulttuurielämän merkittävimpiin kuuluvia vakiintuneita instituutioita. Näille taidelaitoksille on ominaista keskenään samankaltainen syntyhistoria kansallisina instituutioina. Erityispiirteenä verrattuna muihin keskeisiin kulttuurilaitoksiin on myös, ettei niiden taustalla ole kunnallista ylläpitäjää, omistajaa tai päärahoittajaa eivätkä ne myöskään ole valtion laitoksia. Niiden julkinen rahoitus tulee pääosin valtiolta, valtio ohjaa toimintaa tavoiteohjauksen keinoin ja valtio nimeää edustajia laitosten hallintoelimiin.

Valtion rahoitus kansallisten taidelaitosten toimintaan myönnetään kuitenkin valtionavustuslaissa tarkoitettuina harkinnanvaraisina valtionavustuksina, jossa avustuksen myöntäminen, määrä ja käyttötarkoitus riippuvat opetus- ja kulttuuriministeriön valtionapuviranomaisena harkintansa nojalla valtion talousarvion puitteissa tekemistä päätöksistä. Valtion rahoitukselta kansallisten taidelaitosten toimintaan puuttuu siten säädösperustainen vakaus ja ennakoitavuus. Verrattaessa tilannetta muihin merkittävimpiin kulttuurilaitoksiin, jotka ovat lakisääteisen valtionosuusrahoituksen piirissä, kansalliset taidelaitokset ovat tässä suhteessa selvästi heikommassa asemassa.

Kansallisten taidelaitosten avustusmäärärahat budjetoidaan ja myönnetään kalenterivuodeksi kerrallaan. Valtionavustuksen suuruus selviää lopullisesti vasta kalenterivuoden alussa, kun opetus- ja kulttuuriministeriö on tehnyt päätöksen valtionavustuksen myöntämisestä. Avustusmäärärahan suuruus selviää sekin lopullisesti vasta joulukuussa eduskunnan hyväksyttyä valtion talousarvion. Ennakoitavuuden puute aiheuttaa haasteita toiminnan suunnittelulle, vaikkakin kansallisten taidelaitosten avustusmäärärahojen kehitys on käytännössä ollut melko vakaata.

Kansallisten taidelaitosten avustuspäärahoiden taso ei ole viime vuosina seurannut kustannustason kehitystä. Tässä suhteessa kansalliset taidelaitokset ovat heikommassa asemassa verrattuna valtionosuutta saaviin taide- ja kulttuurilaitoksiin, joilla valtionosuuden yksikköhinta seuraa toteutunutta kustannuskehitystä. Alla on pyritty kuvaamaan, miten avustuksen määrä olisi kehittynyt, jos se olisi seurannut kustannuskehitystä. Indeksinä on käytetty yhdistelmäindeksiä, joka muodostuu 1/3 painoarvolla elinkustannusindeksistä ja 2/3 ansiotasoindeksistä. Laskelma on tehty olettamalla, jossa indeksitarkistus olisi tehty vuosittain. Vuosina 2016—2019 indeksit kuitenkin jäädytettiin osana valtiontalouden säästötoimenpiteitä.

Valtion rahoitus (mom. 298052)	Kansallisgalleria ¹⁾ (virastona vuoden 2013 loppuun asti)	Kansallisgalleria indeksitarkistettuna	Suomen Kansallis-teatteri	Suomen Kansallis-teatteri indeksitarkistettuna	Suomen kansallis-ooppera ja -baletti	Suomen kansallis-ooppera ja -baletti indeksitarkistettuna	Indeksi (1/3 elinkustannusindeksi ja 2/3 ansiotasoindeksi)
2014	12 573 000	12 837 000	11 391 000	11 630 000	37 877 000	38 672 000	2,10 %
2015	12 573 000	13 004 000	11 391 000	11 781 000	37 877 000	39 175 000	1,30 %
2016	12 573 000	13 160 000	11 391 000	11 922 000	37 877 000	39 645 000	1,20 %
2017	12 573 000	13 278 000	11 391 000	12 029 000	37 877 000	40 002 000	0,90 %
2018 ²⁾	13 117 000	13 464 000	11 391 000	12 197 000	37 997 000	40 562 000	1,40 %
2019	13 195 000	13 760 000	11 391 000	12 465 000	37 997 000	41 454 000	2,20 %
2020	13 195 000	14 104 000	11 391 000	12 777 000	38 197 000	42 490 000	2,50 %
2021	13 195 000	14 400 000	11 391 000	13 045 000	38 197 000	43 382 000	2,10 %
2022	13 165 000	14 760 000	11 391 000	13 371 000	38 197 000	44 467 000	2,50 %

¹⁾ Kansallisgallerian toiminta-avustus sisältää 1,2 milj. euroa alv-menojen kompensatiota. Alv-menoja kompensoidaan myös momentilla 29.80.50 300 000 eurolla.

²⁾ Kansallisgallerian ja Suomen kansallis-ooppera ja -baletin määrärahan tarkistus aiheutui muutuneesta toimintatavasta kulttuurilaitosten rahoituksessa.

Kansallisten taidelaitosten toiminnan luonne huomioon ottaen mahdollisuudet kompensoida valtionavustuksen reaaliarvon alenemista toimintaa tehostamalla ovat vähäiset. Jos valtionavustustason kehitys jää jatkuvasti jälkeen kustannustason kehityksestä, tämä johtaa toiminnan supistamiseen ja taiteellisen tason heikkenemiseen tai pääsylippujen hinnan nostamiseen.

Valtionavustusten käytön valvonnassa keskeisenä lähtökohtana on varmistaa, etteivät avustettavan toiminnan kustannukset jää pienemmiksi kuin myönnetty avustus. Tämä edellyttää käytännössä avustettavan toiminnan menojen yksityiskohtaista selvittämistä valtionapuviranomaiselle siitä lähtökohdasta, ovatko ne avustuspäätöksen ehtojen mukaan avustettavan toiminnan hyväksyttävissä menoja. Kansallisten taidelaitosten kaltaisissa vakiintuneissa instituutioissa olisi tarkoituksenmukaisempaa painottaa rahoituksen käytön seurannassa enemmän toiminnan vaikuttavuuden ja tuloksellisuuden näkökulmaa. Kansallisten taidelaitosten toiminnan kannalta on lisäksi tärkeää, että niillä on riittävät taloudelliset puskurit, joiden avulla ne pystyvät varautumaan esimerkiksi yleisömäärien vuosittaisesta vaihtelusta johtuvaan taloudellisen tuloksen

vaihteluun. Siksi on perusteltua, että kansallisten taidelaitosten rahoitustarvetta arvioidaan pidemmällä aikavälillä kuin yksittäisen toimintavuoden kannalta.

Kansalliset taidelaitokset saavat valtionavustusta toimintaansa rahapelitoiminnan tuotoista. Rahapeliyhteisöt tulouttavat valtiolle rahapelituottoja, arpajaisveroa, muita kertaluonteisia voittoja sekä arvonnalisäveroa. Rahapelitoiminnan tuloutus valtiolle on ollut vuosina 2008—2019 yli miljardi euroa vuodessa. Tuloutuksen määrä (pl. muut kertaluonteiset voitot ja arvonnalisävero) kasvoi vuodesta 2005 vuoteen 2016 asti. Vuonna 2016 se oli 1 252 milj. euroa. Vuodesta 2017 alkaen tuloutuksen määrä on vähentynyt siten, että se oli 831 milj. euroa vuonna 2020. Vuoden 2020 tuloutuksen määrään ovat vaikuttaneet jo edellisenä vuosina käyttöön otetut pakolliset pelirajat digipelaamisessa, markkinointikohu, joka herätti paljon yhteiskunnallista keskustelua rahapelihaitoista sekä Covid-19 –pandemia, jonka johdosta peliautomaatit ja pelisalit ovat olleet suljettuina. Veikkauksen tuottoennuste vuosille 2021—2025 on laskeva vuoteen 2020 verrattuna. ([Suomalainen rahapelijärjestelmä muutoksessa: Tulevaisuuden vaihtoehtoja, Valtioneuvoston julkaisu 2021:12](#))

Kulttuurin ja taiteen rahoituksesta noin 51—53 prosenttia on rahoitettu rahapelitoiminnan tuotoista. Tuoton väheneminen vaikuttaa siten merkittävästi kulttuurin ja taiteen rahoitukseen ja myös kansallisten taidelaitosten rahoitukseen. Pääministeri Sanna Marinin hallitus on osoittanut rahapelitoiminnan tuoton vähenemiseen kompensatiomäärärahaa yleisistä budjettivaroista ja alentamalla arpajaisveroa. Vuonna 2020 kulttuurille ja taiteelle osoitettu kompensatio oli yhteensä 75,160 milj. euroa ja vuonna 2021 kompensatio ja arpajaisveron alentaminen ovat yhteensä 78,668 milj. euroa. Lisäksi hallitus päätti kehysriihessä keväällä 2021, että rahapelitoiminnan tuoton vähentämistä kompensoidaan yhdessä arpajaisveron alentamisen kanssa yhteensä 330 milj. euroa, josta kulttuurin ja taiteen osuus on 74,368 milj. euroa. Julkisen talouden suunnitelman mukaan vuonna 2023 kompensatio yhdessä arpajaisveron alentamisen kanssa on yhteensä 305 milj. euroa, josta kulttuurin ja taiteen osuus on 68,748 milj. euroa. Kehysriihessä keväällä 2022 hallitus päätti rahapeliuotoilla rahoitettavien yleishyödyllisten toimintojen uuden parlamentaarisesti linjatun rahoitusmallin mukaisesti, että em. menot siirretään rahoituslähteestä riippumatta ja hallitusohjelmassa linjatusta kehysäännöstä poiketen kehukseen kuuluvaksi menoksi ja siirto tehdään jo vuodesta 2023 lukien. Hallitus päätti vuoden 2023 talousarviokäsittelyn yhteydessä 4,7 miljoonan euron määrärahalisäyksestä kulttuurialan vahvistamiseen momentille 29.80.52, jolloin momentin taso on sama kuin vuonna 2022. Jo aiemmin päätetyn lisäksi kompensatorahoitus yhdessä tuottoarvion muutoksen ja edellä mainitun lisärahoituksen kanssa on 27,663 milj. euroa vuonna 2023, 88,554 milj. euroa vuonna 2024 ja 83,091 milj. euroa vuodesta 2025 lähtien.

Vuosina 2021 ja 2022 kansallisten taidelaitosten valtionavustus rahapelitoiminnan tuotoista on vuodessa yhteensä 62,8 milj. euroa. Koko kulttuurin ja taiteen osuus rahapelitoiminnan tuotoista on ollut vuosina 2009—2022 keskimäärin 230 milj. euroa vuodessa. Vuonna 2021 kulttuurin ja taiteen osuus rahapelitoiminnan tuottoista on 190 milj. euroa ja vuonna 2022 on 156 milj. euroa.

3 Tavoitteet

Esityksen tavoitteena on vahvistaa Kansallisgallerian, Suomen kansallisoopperan ja –baletin sekä Suomen Kansallisteatterin oikeudellista asemaa valtion rahoituksen osalta. Kansallisten taidelaitosten asemaa selkeytettäisiin vahvistamalla laitosten toiminnan rahoituksen säädöspuolesta ja määrittelemällä tehtävät, johon rahoitusta myönnettäisiin.

Esityksen tavoitteena on myös vahvistaa kansallisten taidelaitosten rahoituksen ennakoitavuutta ja vakautta. Rahoituksen vakautta vahvistettaisiin ottamalla käyttöön rahoitusmuoto, jolla paremmin voitaisiin vastata kunkin laitoksen erikseen määriteltäviin tavoitteisiin ja kustannuksiin.

Rahoitus kytkettäisiin myös kustannustason kehitykseen. Rahoituksen käytön seurannassa ja valvonnassa painotettaisiin toiminnan vaikuttavuuden ja tuloksellisuuden näkökulmaa.

Tavoitteena on lisäksi lisätä rahoituksen ennakoitavuutta laitosten toiminnan suunnittelussa. Nykyisin käytössä olevaa tavoiteohjausmenettelyä kehitettäisiin siten, että monivuotisilla sopimuksilla ohjattaisiin kansallisten taidelaitosten toimintaa ja taloutta. Tämä tukisi kansallisten taidelaitosten toiminnan pitkäjänteistä, tavoitteellista kehittämistä ja uudistamista. Tavoiteohjaus myös vahvistaisi laitosten toiminnan yhteiskunnallista vaikuttavuutta ja kytkisi kunkin laitoksen toiminnan tavoitteet kulttuuripolitiikan strategioihin ja hallitusohjelmalinjauksiin. Ohjaus myös tukisi laitosten pitkäjänteistä talouden suunnittelua. Rahoituksesta sovittaisiin pidemmäksi kuin yhdeksi vuodeksi, jotta laitosten toiminnassa useampivuotinen suunnittelu ja sopimusten teko olisi varmemmalla pohjalla. Rahoitus kullekin taidelaitokselle vahvistettaisiin kuitenkin edelleen vuosittain valtion talousarvion rajoissa. Menettely lisäisi toiminnan vakautta taloudellisen tuloksen vaihdellessa vuosittain ja mahdollistaisi toiminnan suunnittelun pidemmällä aikajänteellä.

4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

4.1 Keskeiset ehdotukset

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi laki kansallisten taidelaitosten rahoituksesta. Kansallisten taidelaitosten asemaa selkeytettäisiin säätämällä laitosten toiminnan rahoituksesta ja määrittelemällä tehtävät, johon rahoitusta myönnettäisiin. Tehtävät määriteltäisiin kunkin laitoksen osalta erikseen ja sisältävät esimerkiksi toiminnan ylläpitämistä, harjoittamista ja kehittämistä. Valtion rahoituksen perusteena olevien tehtävien toteuttamista yksityiskohtaisemmalla tasolla ohjattaisiin ja seurattaisiin tavoiteohjausmenettelyssä.

Kyseessä olisi lakisääteinen oma erillinen rahoitusmuotonsa. Rahoituksen myöntäisi opetus- ja kulttuuriministeriö. Rahoitus kullekin taidelaitokselle vahvistettaisiin vuosittain valtion talousarvion rajoissa. Määrärahaan tehtäisiin vuosittain indeksitarkistus vastaamaan kustannustason kehitystä. Indeksinä käytettäisiin yhdistelmäindeksi, jossa yleisen elinkustannusindeksin painotus olisi yksi kolmasosa ja ansiotasoindeksin kaksi kolmasosaa. Painotus vastaisi likimäärin laitosten keskimääräistä kustannusrakennetta. Rahoituksen käytön seurannassa ja valvonnassa painotettaisiin toiminnan vaikuttavuuden ja tuloksellisuuden näkökulmaa.

Kansallisille taidelaitoksille, jotka eivät ole arvonlisäverovelvollisia, korvattaisiin niiden muuhun kuin liiketaloudelliseen toimintaan liittyviin hankintoihin ja toimitilavuokriin sisältyvä arvonlisäverojen osuus. Näin kaikkien kansallisten taidelaitosten rahoituskohtelu olisi yhdenvertaista riippumatta siitä, onko niiden toiminta arvonlisäverollista tai ei. Vastaava arvonlisäverokompensaatio sisältyy myös yksityisten ylläpitäjien valtionosuusrahoitukseen ja mm. yliopistojen valtionrahoitukseen.

Yhteiskunnallisen ja toiminnallisen vaikuttavuuden sekä kunkin laitoksen oman toiminnan tavoitteet kytkettäisiin yhteen kulttuuripolitiikan strategioiden ja hallitusohjelmalinjausten kanssa ottamalla käyttöön lakisääteinen tavoiteohjaus. Kunkin taidelaitoksen kanssa sovittaisiin määrävuosiksi toiminnalle asetettavista taide- ja kulttuuripolitiikan kannalta keskeisistä määrällisistä ja laadullisista tavoitteista sekä niiden toteutumisen seurannasta ja arvioinnista. Kunkin kansallisen taidelaitoksen rahoituksen määrä sidottaisiin tavoiteohjauksella määriteltäviin tavoitteisiin ja kustannuksiin. Tavoitteista ja rahoituksen tasosta sovittaisiin alustavasti aina neljäksi vuodeksi kerrallaan, vaikka varsinaisen rahoituspäätös tehtäisiinkin vuosittain eduskunnan hyväksytyä valtion talousarvion.

4.2 Pääasialliset vaikutukset

4.2.1 Taloudelliset vaikutukset

Vaikutukset valtiontalouteen

Lähtökohtana uudistukselle on, että Kansalligallerian, Suomen kansallisoopperan ja –baletin sekä Suomen Kansallisteatterin oikeudellinen asema valtion rahoituksen suhteen vahvistuisi ja selkeytyisi. Tehtävien, joihin rahoitusta myönnetään, määrittely säädösperusteisesti luo kansallisten taidelaitosten toimintaan vakautta. Aseman vahvistamisella ei ole vaikutusta valtion rahoituksen määrään, mutta selkeyttäisi laitosten rahoitusasemaa.

Siirtyminen lakisääteiseen rahoitukseen ei sinänsä vaikuttaisi valtion talouteen vuoden 2023 talousarvion osalta. Rahoituksen lähtötaso on tarkoitus asettaa vuoden 2023 talousarviossa samalle tasolle kuin mitä kansallisten taidelaitosten toiminta-avustuksiin varattaisiin siinä tapauksessa, että uudistusta ei toteutettaisi.

Valtion rahoitus kansallisten taidelaitosten toimintaan on vuosina 2021 ja 2022 yhteensä noin 62,8 miljoonaa euroa. Rahapelitoiminnan tuotot ja siihen liittyvä kompensaaorahoitus on kehyskaudella 2023—2026 noin 226 milj. euroa vuodessa. Lisäksi hallitus päätti vuoden 2023 talousarviokäsittelyn yhteydessä 4,7 miljoonan euron määrärahalisäyksestä kulttuurialan vahvistamiseen. Rahapelitoiminnan tuotot ja kompensaaorahoitus laskevat noin 4,1 milj. euroa vuodessa vuodesta 2024 lähtien verrattuna vuoden 2022 tasoon. Rahapelitoiminnan tuoton väheneminen merkitsee tasaisesti kohdennettuna noin 2 % määrärahalisäyksestä vuoden 2022 tasoon.

Pidemmällä aikavälillä rahoituksen indeksisidonnaisuus lisääsi vuosittain valtion menoja jossain määrin. Indeksikorotusten vaikutusta on arvioitu valtiovarainministeriön indeksiennusteiden perusteella vuoteen 2026 saakka seuraavaan lukuun sisältyvässä taulukossa. Laskelman mukaan valtion vuotuiset menot kansallisten taidelaitosten rahoitukseen kasvaisivat vuoteen 2026 mennessä noin 5,1 miljoonaa euroa verrattuna vuoteen 2021.

Vaikutukset kansallisten taidelaitosten talouteen

Uudistus sinänsä ei vaikuttaisi rahoituksen saajien talouteen merkittävästi. Määrärahan tarkistaminen vuosittain indeksitarkistuksella kuitenkin parantaa taidelaitosten toiminnan vakautta ja sillä olisi positiivinen vaikutus kansallisten taidelaitosten talouteen. Valtiovarainministeriön elokuun 2022 ennusteen mukaan indeksikorotus vuodelle 2024 olisi 2,6 %, vuodelle 2025 2,6 % ja vuodelle 2026 2,7 %.

Valtion rahoitus (mom. 298052)	Kansallisgalleria ¹⁾	Kansallisteatteri	Suomen kansallis- ooppera ja -baletti	Indeksi: ennuste (1/3 elinkustan- nusindeksi ja 2/3 ansiotasoindeksi) ²⁾
2021	13 195 000	11 391 000	38 197 000	
2022	13 165 000	11 391 000	38 197 000	
2023 ³⁾	13 165 000	11 391 000	38 197 000	
2024	13 507 000	11 687 000	39 190 000	2,6 %
2025	13 858 000	11 991 000	40 209 000	2,6 %
2026	14 232 000	12 315 000	41 295 000	2,7 %
Määrärahan muutokset vuodesta 2021 vuoteen 2026	1 037 000	924 000	3 098 000	

¹⁾ Kansallisgallerian toiminta-avustus sisältää alv-menojen kompensatiomääräraha 1,2 milj. euroa. ALV-menoja kompensoidaan myös momentilla 29.80.50 300 000 eurolla.

²⁾ VM:n ennusteet (elokuu 2022)

³⁾ Indeksitarkistuksen lähtövuosi

Valtionavustusmuotoisesta rahoituksesta luopuminen ja siirtyminen valtion oman erillisen rahoitusmuodon käyttämiseen parantaa talouden vakautta ja ennustettavuutta.

Valtion rahoituksen määrän ennustettavuus paranee tavoiteohjaukseen liittyvän ja neljäksi vuodeksi kerrallaan tehtävän alustavan rahoitussopimuksen vuoksi. Vaikka kyseessä on eduskuntaehdolla tehtävä sopimus, joka voi muuttua valtion talouden tilanteen mukaan, antaa se kuitenkin mahdollisuuksia toiminnan pitkäjänteiseen suunnitteluun.

Lain mukaan kansallisille taidelaitoksille, jotka eivät ole arvonlisäverovelvollisia 2 §:ssä tarkoitettua toiminnastaan, korvataan niiden muuhun kuin liiketaloudelliseen toimintaan liittyviin hankintoihin ja toimitilavuokriin sisältyvä arvonlisäverojen osuus. Korvausta tarkistetaan vuosittain viimeksi toteutuneen arvonlisäkertymän perusteella. Esityksellä ei ole käytännössä kustannusvaikutuksia, sillä Suomen kansallisooppera ja -baletti sr ja Suomen Kansallisteatteri ovat arvonlisäverovelvollisia ja Kansallisgallerialle kompensoidaan arvonlisäverot valtionavustuksena osittain toiminta-avustuksessa momentilta 29.80.52 ja osittain momentilta 29.80.50. Lain voimaantultua valtionavustukset poistuisivat. Kansallisgallerian maksamien arvonlisäverojen määrä vaihtelee hieman vuosittain, mutta on säilynyt suuruusluokaltaan samana koko Kansallisgallerian olemassaolon ajan. On oletettavaa, että näin tapahtuu jatkossakin.

Esitys pienentää kansallisten taidelaitosten hallinnollista raskautta siltä osin, että harkinnanvaraisen valtionavustukseen liittyvä vuosittainen hakeminen ja selvittäminen jäävät pois. Lakisääteinen tavoiteohjaus ei lisäisi laitosten hallinnollista raskautta verrattuna nykyiseen tavoiteohjauskäytäntöön.

Vaikutukset kuntien talouteen

Esityksellä ei arvioida olevan vaikutuksia kuntien talouteen. Kansallisten taidelaitosten avustaminen säilyisi edelleen kunnille vapaaehtoisena tehtävänä. Laissa ei otettaisi kantaa kunnan rahoitusosuuteen. Kunnat voisivat rahoittaa kansallisten taidelaitosten toimintaa avustuksilla kuten nykyisinkin. Myöskään Kansallisopperan ja –baletin rahoituskäytäntöä suhteessa kuntiin ei ole tarkoitus muuttaa, vaan rahoituksesta sovittaisiin edelleen valtion ja pääkaupunkiseudun kuntien kanssa erillisellä sopimuksella.

4.2.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Opetus- ja kulttuuriministeriö ohjaa toimialaansa tulos- ja tavoiteohjausmenettelyllä. Prosessi on ministeriölle tärkeä ja se kytkee yhteen hallitusohjelman tavoitteet, hallinnonalan strategiat, ministeriön omat tulostavoitteet ja virastojen ja kansallisten taidelaitoksen omat tavoitteet. Tämän lain mukainen tulos- ja tavoiteohjausmenettely korvaisi nykyisen aiesopimusmenettelyn. Tavoiteohjauksen muuttaminen lakisääteiseksi ei toisi opetus- ja kulttuuriministeriölle uutta hallinnollista rasitetta, sillä prosessi pysyisi lähtökohtaisesti nykyisenkaltaisena.

Uudistuksessa luovuttaisiin valtionavustuslain mukaisesta rahoituksesta. Uusi rahoitus olisi oma erillinen rahoitusmuotonsa, johon ei sovellettaisi valtionavustuslakia. Rahoituksen myöntäisi opetus- ja kulttuuriministeriö. Kansallinen taidelaitos toimittaisi ministeriölle edelleen keväisin edellisen vuoden tilinpäätöksen, selvityksen määrärahan käytöstä sekä asetettujen tavoitteiden toteuman. Uudistus suuntaisi määrärahakäytön valvonnan enemmän toiminnan vaikuttavuuden ja tuloksellisuuden seurantaan. Nykyinen valtionapuviranomaisen suorittama avustettavan toiminnan menojen yksityiskohtainen tarkastaminen siitä lähtökohdasta, ovatko ne avustuspäätöksen ehtojen mukaan avustettavan toiminnan hyväksyttäviä menoja, jäisi pois. Tämä voisi vähentää viranomaistyötä jossakin määrin.

4.2.3 Yhteiskunnalliset vaikutukset

Uudistuksella ei ole välittömiä vaikutuksia kansallisten taidelaitosten toimintaan, mutta niiden toiminnalla on monenlaisia vaikutuksia yhteiskunnalle.

Kansallisilla taidelaitoksilla on erityinen rooli taiteen edistämisessä yhteiskunnassa. Taide on kansallisesti ja kansainvälisesti tunnettu sivistysvaltion ominaisuus. Taide ja kulttuuri ovat osa kansallista identiteettiä ja arvoja sekä suomalaista kulttuuriperintöä. Kansallisten taidelaitosten tehtävänä on yhteiskunnassa vahvistaa näitä ja taiteen ja kulttuurin avulla edistää osaamista, osallisuutta, moniarvoisuutta ja kulttuurista moninaisuutta. Kansallisten taidelaitosten oikeudellisen aseman vahvistamisella kasvatetaan niiden roolia sosiaalisen, kulttuurisen ja sivistyksellisen pääoman edistäjinä.

Kansallisten taidelaitosten tehtävänä on mahdollistaa toimintaa, jossa tarjontaa ei synny markkinaehtoisesti. Laitosten aseman vahvistaminen ja rahoituksen kehittäminen tukee kotimaisen ja kansallisen toiminnan uudistamista. Lähtökohtana on myös, että kansallisten taidelaitosten tarjonnassa ja sisällöissä otetaan myös huomioon erilaiset kohderyhmät ja erilaisten vähemmistöryhmien oma kulttuuri ja ihmisten identiteettiin liittyvä moninaisuus. Valtion rahoitus kansallisille taidelaitoksille edistää jokaisen mahdollisuutta kulttuuripalveluihin. Kulttuuripalvelujen julkinen rahoitus mahdollistaa pääsylippujen hintojen pitämisen kohtuullisena. Tällä on myönteistä vaikutusta kansalaisten sosiaaliseen ja terveydelliseen hyvinvointiin. Hyvä terveys ja elämänlaatu mahdollistavat yhteiskunnallisesti aktiivisen elämän osana yhteisöä. Kansalaisten yhteiskunnallinen aktiivisuus ja yhteisöllisyys lisäävät hyvinvointia, yhteenkuuluvuutta ja vähentävät syrjäytymistä.

Kansallisten taidelaitosten toiminnan vahvistaminen edistää myös osaltaan suomalaisen taiteen ja kulttuurin merkitystä osaamiselle, innovaatioille ja muodostavat pohjaa taloudelliselle kasvulle. Kansallisten taidelaitosten toiminta kehittää luovia aloja ja lisää alan työpaikkoja. Huippuosaaminen lisää suomalaisen taiteen saamaa kansainvälistä huomiota ja on edellytys viennin kasvulle. Suoria ympäristövaikutuksia ei sinällään ole tunnistettavissa, mutta kansallisten taidelaitosten merkitys kaupunkikuvaan on huomattava myös elinkeinotoiminnan näkökulmasta.

Esityksellä ei ole tunnistettu olevan olennaisia sukupuolivaikutuksia.

5 Muut toteuttamisvaihtoehdot

5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset

Työryhmytyön alkuvaiheessa tarkasteltiin erilaisia vaihtoehtoja parantaa kansallisten taidelaitosten asemaa ja rahoitusta. Esityksen pohjaksi selvitettiin erilaisia rahoitusmalleja. Esillä olleet vaihtoehdot vaihtelivat rahoituksen säätämisestä erillislailla aina siirtymiseen osaksi valtionosuuslainsäädäntöä. Valtionosuusmallista kuitenkin luovuttiin ensimmäisenä, koska sekä äskettäin uudistetussa ja 1.1.2022 voimaan tulevassa esittävän taiteen rahoitusuudistuksessa, että vuonna 2020 tehdyssä museolain muutoksessa lähtökohtana on ollut se, että kyseiset uudistukset eivät koske kansallisia taidelaitoksia. Kansalliset taidelaitokset poikkeavat niin paljon muista valtionosuustoimijoista, että niille tulisi säätää muista toimijoista poikkeavat laskennalliset perusteet niiden rahoituksen tason turvaamiseksi. Muilla valtionosuusjärjestelmän piirissä olevilla toimijoilla käytössä oleva laskennallinen henkilötöyvuosiin ja yksikköhintaan perustuva rahoitusmalli ei käytännössä toimisi kansallisilla taidelaitoksilla. Tämä olisi johtanut koko valtionosuusjärjestelmän monimutkaistumiseen ja olisi ollut epävarmaa, kyettäisiinkö laitoksille löytämään vertailukelpoiset laskennalliset kriteerit valtionosuuden määrittelemiseksi. Vaikka valtionosuuden yksikköhintaan tehtävä indeksitarkistus olisikin tuonut rahoitukseen vakautta ja uusi monivuotinen rahoitussuunnitelma toimintaan toivottua pitkäjänteisyyttä, niin katsottiin, että valtionrahoitusta koskevan lainsäädännön avaaminen uudelleen ei olisi ollut tarkoituksenmukaista.

Muita valmistelun yhteydessä olleita vaihtoehtoja olivat 1. rahoituksen säilyminen valtionavustuksena, mutta siten että laitoksille laadittaisiin omat, yleisistä yleisehdoista poikkeavat avustuksen yleisehdot ja kaikkien kansallisten taidelaitosten kanssa solmittaisiin aiesopimus, 2. kansallisista taidelaitoksista muodostettaisiin valtion virastoja ja 3. kansallisten taidelaitosten toimintarahoituksesta säädettäisiin erillislailla.

Vaihtoehtoa, jossa rahoitus säilyisi valtionavustuksena, mutta siten että laitoksille laadittaisiin omat, yleisistä yleisehdoista poikkeavat avustuksen yleisehdot ja kaikkien kansallisten taidelaitosten kanssa solmittaisiin aiesopimus, pidettiin mahdollisena, mutta ei riittävän hyvänä. Tällä hetkellä Kansallisgalleria, Suomen Kansallisteatteri ja Suomen kansallisooppera ja –baletti saavat toimintaansa rahoitusta vuosittain valtionavustuksena rahapelitoiminnan voittovaroista. Avustusta säätelee kaikille valtionavustuksen saajille yhteiset ehdot ja rajoitukset. Muista avustuksensaajista poiketen kansallisten taidelaitosten avustuspäätös sisältää liitteen, jossa laitoksille opetus- ja kulttuuriministeriö antaa toimintaa ja taloutta kuvaavia tavoitteita ja seuranta-mittareita. Valtionavustuksensaajien ryhmässä kansalliset taidelaitokset ovat huomattavan suuria toimijoita. Mikäli niiden rahoitusmuotona säilyisi valtionavustus, tulisi niiden erityispiirteet ja tarpeet ottaa nykyistä paremmin huomioon laatimalla niille omat valtionavustuksen käyttöä koskevat ehdot ja rajoitukset. Laatimalla laitoksille omat ehdot ja rajoitukset, voitaisiin hieman nykyistä paremmin ottaa huomioon kansallisten taidelaitosten erityispiirteet, mutta se olisi vastoin meneillään olevia valtionavustuskäytäntöjen yhdenmukaistamispyrkimyksiä. Lisäksi ope-

tus- ja kulttuuriministeriö solmii Suomen kansallisoopperan kanssa joka viides vuosi aiesopimuksen oopperan toimintaedellytysten turvaamiseksi. Sopimuksen tarkoituksena on ollut turvata Kansallisoopperan ja –baletin toiminnan ja talouden pitkäjänteinen suunnittelu ja ennakoitavuus niin, että ooppera voi tehdä toimialallaan välttämättömiä, monta vuotta eteenpäin sovitavia sitoumuksia. Aiesopimuskäytännön ulottaminen koskemaan myös Kansallisgallerian ja Suomen Kansallisteatterin avustamista parantaisi niiden toiminnan ennakoitavuutta, mutta ei toisi mitään parannusta oopperan tilanteeseen.

Vaihtoehtoa, jossa kustakin kansallisesta taidelaitoksesta muodostettaisiin oma erillinen virastonsa ja niiden rahoitus määräytyisi valtion talousarviossa muiden valtion virastojen tapaan, ei myöskään pidetty oikean suuntaisena. Kansallisgalleria toimi säätiömuotoisena laitoksena vuoteen 2000 saakka, jolloin siitä muodostettiin valtion virastona toimiva Valtion taidemuseo. Valtion taidemuseo muutettiin kuitenkin jo vuonna 2014 itsenäiseksi julkisoikeudelliseksi säätiöksi. Muutoksen syynä oli se, että sen tehtävät poikkesivat luonteeltaan virastojen tavanomaisista tehtävistä eikä virastomuoto käytännössä tukenut taidemuseon monimuotoista toimintaa. Toiminta osoittautui paikoin jäykäksi, raskaaksi ja kalliiksi. Virastomuoto ei myöskään mahdollistanut riittävää reagointikykyä nopeasti muuttuviin tilanteisiin eikä riittävää rahoituspohjan laajentamista. Edellä mainitut kriteerit ovat relevantteja yhä ja koskisivat yhtä lailla sekä Kansallisoopperaa ja –balettia että Kansallisteatteria. Uusien virastojen perustaminen on lisäksi vastoin nykyisiä hallintolinjauksia. Valtion virastojen määrää pyritään pikemminkin vähentämään kuin lisäämään.

Valmistelussa päädyttiin pitämään parhaimpana vaihtoehtona säätää kansallisille taidelaitoksille myönnettävästä valtion rahoituksesta erillislailla. Tuolloin valtion myöntämä rahoitus ei olisi luonteeltaan valtionavustusta eikä valtionosuutta. Tämä malli selkeyttäisi rahoituksen määräytymisperusteita ja samalla vahvistaisi laitosten nykyistä asemaa. Sen myötä myös Kansallisoopperan ja –baletin sekä Kansallisteatterin tehtävistä säädettäisiin laissa. Nyt näin tapahtuu vain Kansallisgallerian osalta. Talouden ja toiminnan ennakoitavuuden lisääntyminen edellyttäisi sitä, että laissa säädettäisiin kansallisille taidelaitoksille myönnettävän rahoituksen minimitasosta. Nykyistä suuremman taloudellisen itsenäisyyden vastapainoksi laissa tulisi varmistaa hyvän taloudenhoidon vaatimuksista eli siitä, miten varat käytetään mahdollisimman tuloksellisella tavalla. Tässä mallissa lopullinen päätösvalta laitoksia koskevista tehtävistä ja niiden taloudesta jäisi eduskunnalle.

5.2 Ulkomaiden lainsäädäntö ja muut ulkomailla käytetyt keinot

Kansallisten taidelaitosten rahoitus myönnetään muissa Pohjoismaissa pääsääntöisesti Suomen opetus- ja kulttuuriministeriötä vastaavalta taholta. Kuten Suomessa, rahoitus myönnetään vuosittain ja se on harkinnanvaraista. Rahoituksen määrään vaikuttavat esimerkiksi yhteiskunnallinen vaikuttavuus, alan uudistaminen ja toiminnan määrä ja laatu.

Muualla Pohjois-Euroopassa kansallisia taidelaitoksia rahoittaa ministeriö tai sen alainen virasto. Muiden vakiintuneiden ja vapaiden ryhmien toiminnan valtion rahoituksesta vastaa ministeriön alainen virasto. Päätökset perustuvat asiantuntija-arviointiin ja osin poliittiseen päätöksentekoon. Asiantuntija-arviointiin perustuvassa päätöksenteossa lähtökohtana on harkinnanvaraisuus, mutta taidetta sinänsä ei arvioida.

Ranskassa julkisella sektorilla käytössä oleva politiikkatavoitteiden jalkauttaminen taidelaitoksiin toteutuu valtion rahoituksen osalta tulohajautusta muistuttavan käytännön avulla. Isossa-Britanniassa päätöksiä tehdään lähtökohtaisesti ministeriön alaisissa virastoissa ja niiden asiantuntijaelimissä. Rahoitus ei perustu taiteelliseen vertaisarviointiin. Esimerkiksi Englannissa

kaikkien taide- ja kulttuurilaitosten rahoitus tapahtuu alan virastosta (Arts Council) ja rahoitus perustuu laitosten itsearvioinnin, auditoinnin ja asiantuntija-arvioinnin yhdistelmään.

Tilastoja taide- ja kulttuurilaitosten toiminnasta kerätään lähes kaikkialla. Tietojen käyttö päätösten perusteena ei kuitenkaan ole kovin yleistä. Tilastoja seurataan, mutta tiedot eivät suoraan vaikuta rahoituspäätöksiin.

Ruotsin, Norjan ja Tanskan oopperoiden, kansallisteattereiden ja kansallisgallerioiden hallinnollinen asema ja rahoitusmuoto vaihtelevat. Ruotsin kuninkaallinen ooppera ja kuninkaallinen teatteri toimivat osakeyhtiömuotoisina, mutta saavat rahoituksensa suoraan valtion budjetista ilman erillistä hakemista. Rahoituksen määräytyminen perustuu vuosittain käytäviin ns. ohjauskeskusteluihin. Määräraha on sidottu kuluttajahintaindeksiin. Ruotsin kansalliset taidemuseot Nationalmuseum ja Moderna museet ovat kulttuuriministeriön alaisia virastoja ja saavat rahoituksensa valtion talousarviosta virastoja koskevan talousarvion valmistelumenettelyn mukaisesti ja se määräytyy vuosittain valtion talousarvion valmistelun yhteydessä.

Norjan kansallisooppera ja –baletti on valtion omistama laitos, mutta se saa harkinnanvaraista valtionavustusta valtionavustushakemuksen perusteella. Avustus nousee vuosittain noin 2 prosentilla. Myös Norjan Kansallisteatteri ja vuonna 2013 säätiöity Kansallisgalleria kuuluvat valtion omistajaohjauspolitiikan mukaisesti kulttuuriministeriön alaisuuteen. Ministeriö ohjaa niiden toimintaa ja taloutta. Rahoitus määräytyy vuosittain käytävien keskusteluiden ja ministeriölle esitetyn hakemuksen perusteella. Rahoituksessa huomioidaan kustannustason muutos.

Tanskan kuninkaallinen teatteri, joka pitää sisällään oopperan ja myös kansallisteatterin on valtionlaitos, joka saa lakisääteistä rahoitusta toimintaansa, samoin kuin Tanskan kansallisgalleria. Parlamentti päättää rahoituksesta nelivuotiskausittain. Määrärahaa tarkistetaan vuosittain kuluttajahintaindeksillä, mutta parlamentti saattaa tehdä sen tasoon muutoksia. Taso noudattaa valtiotalonhallinnon kustannustason yleistä linjaa.

6 Lausuntopalaute

Yleisesti ottaen lausunnonantajat pitivät ehdotettuja tavoitteita vahvistaa kansallisten taidelaitosten oikeudellista asemaa valtion rahoituksen osalta, vahvistaa kansallisten taidelaitosten rahoituksen ennakoitavuutta ja vakautta sekä lisätä rahoituksen ennakoitavuutta laitosten toiminnan suunnittelussa kannatettavana. Valtion taide- ja kulttuuribudjettiin lähivuosina kohdistuvan leikkauspaineen näkökulmasta pidettiin tärkeänä, että kansallisten taidelaitosten rahoituksen osalta tehdään kestävä kokonaisratkaisu. Valtiovarainministeriö piti ehdotuksen perusteluja eräiltä osin liian yleisluontoisina ja piti tarpeellisena perustelujen tarkentamista. Esityksen perusteluja on lausuntopalautteen perusteella täydennetty jatkovalmistelussa.

Valtiovarainministeriö katsoi, että ottaen huomioon rahapelitoiminnan tuottojen merkityksen kansallisten taidelaitosten pääasiallisena rahoituslähteenä ehdotusta tulee valmistella ja arvioida sekä siitä tulee päättää osana vireillä olevaa rahapelien tuotoilla rahoitettavan toiminnan uutta rahoitusmallia koskevaa hanketta ja hankkeelle asetetussa aikataulussa. Valtiovarainministeriö piti ehdotettua voimaantuloajankohtaa siten liian varhaisena. Lausuntokierroksen jälkeen valtiosuhteesta koostuva hankeryhmä ja parlamentaarinen seurantaryhmä ovat saaneet valmiiksi ehdotuksen rahapelituotoilla rahoitettavien yleishyödyllisten toimintojen uudesta rahoitusmallista ja rahoitustasosta. Uudistukseen liittyvät hallituksen esitykset on tarkoitettu antaa eduskunnalle syysistuntokaudella 2022. Jatkovalmistelussa on näin ollen katsottu, että kansallisia taidelaitoksia koskeva uudistus on mahdollista yhteensovittaa rahapelituottoja koskevan uudistuksen kanssa ehdotetussa aikataulussa.

Valtiovarainministeriön lausunnossa tuotiin esille, ettei lakiehdotus sisällä kansallisen taidelaitoksen määritelmää. Määritelmää ei ole pidetty tarpeellisena, koska laissa tarkoitetun rahoituksen piiriin kuuluvat laitokset on ehdotettu lueteltavaksi laissa.

Lausunnonantajat pitivät pääosin kannatettavana menettelyä, jossa kansallisten taidelaitosten kanssa tehtäisiin nelivuotiset sopimukset, joissa sovittaisiin alustavasti myös toiminnan toteuttamiseen liittyvästä määrärahasosta neljäksi vuodeksi. Valtiovarainministeriö korostaa kuitenkin lausunnossaan, etteivät sopimukset rahoitustasosta voi olla valtion osalta sitovia eivätkä eduskunnan budjettivaltaa heikentäviä. Esityksen perusteluita on jatkovalmistelussa täsmennetty tältä osin.

Useissa lausunnoissa pidettiin tärkeänä rahoituksen kytkemistä kustannustason kehitykseen, koska siten varmistetaan riittävä rahoitus laitoksille määritettyjen tehtävien hoitamiseksi. Valtiovarainministeriön lausunnossa pidettiin kuitenkin indeksisidonnaisuuden perusteluita liian yleisluonteisina ja toivottiin, että indeksisidonnaisuuden vaikutuksia valtion menoihin arvioitaisiin esimerkiksi viiden tai kymmenen vuoden ajalta. Esityksen perusteluita on tältä osin täydennetty jatkovalmistelussa. Indeksisidonnaisuuden vaikutuksia valtion menoihin ei ole kuitenkaan arvioitu pidemmällä aikavälillä kuin mihin on ollut käytettävissä valtiovarainministeriön ennusteita kuluttajahinta- ja ansiotasoindeksien kehityksestä.

7 Säännöskohtaiset perustelut

7.1 Laki valtion rahoituksesta kansallisille taidelaitoksille

1 §. *Valtion rahoitus kansallisten taidelaitosten toimintaan.* Kansallisiksi taidelaitoksiksi luetaan ehdotetussa laissa Kansallisgalleria, Suomen kansallisooppera ja –baletti sekä Suomen Kansallisteatteri.

Ehdotetussa laissa säädettäisiin valtion lakisääteisestä rahoituksesta näiden kolmen kansallisen taidelaitoksen toimintaan. Rahoituksen myöntäisi opetus- ja kulttuuriministeriö.

Kyseessä olisi oma erillinen rahoitusmuotonsa, johon ei pääsääntöisesti sovellettaisi valtionavustuslakia. Valtionavustuslain säännöksiä sovellettaisiin kuitenkin ehdotetun lain 12 §:n nojalla rahoituspäätöksiä koskevaan oikaisuvaatimus- ja muutoksenhakumenettelyyn.

2 §. *Rahoituksen perusteena olevat tehtävät.* Pykälässä määriteltäisiin ne kansallisten taidelaitosten tehtävät, jotka ovat ehdotetussa laissa tarkoitetun valtion rahoituksen perusteena. Kansallisgalleria poikkeaa kahdesta muusta kansallisesta taidelaitoksesta siten, että se on oikeudelliselta asemaltaan julkisoikeudellinen säätiö, jonka tarkoituksesta, tehtävästä ja asemasta säädetään Kansallisgalleriasta annetussa laissa. Kansallisgallerian rahoituksen perusteena olevia tehtäviä ei siten ole tarpeen erikseen määritellä ehdotetussa laissa, vaan niiden osalta voidaan viitata Kansallisgalleriasta annetussa laissa säädettyihin tehtäviin. Suomen kansallisoopperaa ja –balettia sen sijaan ylläpitää yksityinen säätiö ja Suomen Kansallisteatteria osakeyhtiö eikä niiden tehtävistä ole olemassa erityislainsäädäntöä. Tämän vuoksi Suomen kansallisoopperan ja –baletin ja Suomen Kansallisteatterin rahoituksen perustana olevat tehtävät on aiheellista määritellä ehdotetussa laissa.

Kansallisgalleriasta annetun lain 2 §:n mukaan Kansallisgallerian tehtävänä on ensinnäkin huolehtia Kansallisgallerian kokoelman ylläpidosta ja kartuttamisesta. Kansallisgallerian kokoelma muodostuu taideteoksista, arkistoaineistosta ja esineistä. Kokoelma on valtion omistuksessa olevaa kansallisomaisuutta, joka on talletettuna Kansallisgalleriaan. Lisäksi kokoelmaan voi

kuulua siihen talletettuja valtion tai kolmannen osapuolen omistuksessa olevia taideteoksia, arkistoinaistoa ja esineitä.

Kansallisgallerian tehtävänä on toiseksi harjoittaa näyttelytoimintaan ja muuta taidemuseotoimintaa. Taidemuseotoiminta tulkitaan säännöksen perusteluiden (HE 72/2013 vp) mukaan laajasti. Sen voidaan katsoa pitävän sisällään muun muassa erilaisten näyttelyihin liittyvien tapahtumien järjestämisen sekä muun yleisölle suunnatun toiminnan, erilaiset yhteistuotannot, taidekasvatuksen sekä kuvataiteen tutkimuksen ja eri kanavia hyödyntävän julkaisu- ja tiedonvälitystoiminnan. Lisäksi taidemuseotoimintaan kuuluu kuvataidetta koskevan tiedon kokoaminen, säilyttäminen ja yleisön saataviin saattaminen. Tämä voi tapahtua myös digitaalisesti.

Kansallisgalleria tehtävänä on lisäksi osallistua taidemuseoalan asiantuntijana taidemuseoalan kehittämiseen ja huolehtia muista sille laissa säädettyistä tehtävistä. Kulttuuriesineiden maastaviennin rajoittamisesta annetussa laissa (115/1999) tarkoitetut tehtävät ovat muun muassa tällaisia tehtäviä. Lisäksi opetus- ja kulttuuriministeriö voi antaa Kansallisgallerialle tehtäviä.

Kansallisgalleria voi toteuttaa muitakin tarkoitustaan edistäviä tehtäviä kuitenkin siten, että Kansallisgallerian olisi aina huolehdittava laissa nimenomaisesti säädettyistä tehtävistä.

Suomen kansallisoopperaa ja –balettia ylläpitää yksityinen säätiö ja Suomen Kansallisteatteria osakeyhtiö. Tarkoituksena on, että valtio osallistuu edellä mainittujen yksityisoikeudellisten tahojen ylläpitämien taidelaitosten ylläpidosta ja toiminnasta syntyvien kulujen rahoitukseen. Suomen Kansallisteatterin osalta kiinteistökustannukset katsottaisiin mm. toiminta- ja henkilöstömenojen lisäksi valtion rahoituksen mukaisiksi ylläpitokustannuksiksi. Suomen kansallisooppera- ja baletti sijaitsee Senaatti–kiinteistöjen omistamassa tilassa ja kiinteistökustannuksia var-ten osoitetaan erillinen avustus.

Suomen kansallisoopperan ja –baletin tehtävänä on ooppera- ja balettitoiminnan ja Suomen Kansallisteatterin tehtävänä on teatteritoiminnan harjoittaminen. Tehtävänsä toteuttamiseksi ne mm. tuottavat ammattimaisia ooppera-, baletti- ja teatteriesityksiä ottaen huomioon erilaiset yleisöryhmät. Korkeasti koulutettujen taitelijoiden työskentely taidelaitoksessa kehittää taidealoja sekä niiden sisältöjä ja siten uudistaa suomalaista ooppera-, baletti- ja teatteritaidetta. Tämä tukee myös taiteellisesti korkeatasoisen, kansainväliselle huipputasolle tähtäävän toiminnan kehittymistä. Monipuolinen ohjelmisto vahvistaa taiteen monimuotoisuutta ja kulttuurista moninaisuutta suhteessa taiteenalojen eri lajityyppeihin ja mm. kaupalliseen tarjontaan.

Suomen kansallisooppera on maan ainoa ammatillinen oopperatalo ja Suomen Kansallisbaletti ainoa ammatillinen balettiryhmä. Toiminnassaan se kiinnittää erityistä huomiota kotimaisen ooppera- ja balettitaiteen edistämiseen. Suomen Kansallisteatterin tarkoituksena on mahdollistaa uuden kotimaisen ja sellaisen kokeilevan teatteritaiteen esittäminen, jossa tarjontaa ei synny markkinaehtoisesti, kansainvälisten ja kotimaisten klassikoiden rinnalla. Molempien taidelaitosten tarjonnassa ja sisällöissä otetaan myös huomioon erilaiset kohderyhmät ja erilaisten vähemmistöryhmien oma kulttuuri ja ihmisten identiteettiin liittyvä moninaisuus.

Kansallisooppera ja –baletti sr ylläpitää myös balettioppilaitosta, joka järjestää tanssitaiteen alalla taiteen perusopetusta ja ammatillista koulutusta. Oppilaitos saa toimintaansa valtionosuutta taiteen perusopetuksen ja ammatillisen koulutuksen rahoitusjärjestelmien kautta, eikä sen toiminta kuuluisi tässä laissa tarkoitetun rahoituksen piirissä oleviin tehtäviin.

Kansallisilla taidelaitoksilla on erityinen rooli taiteen edistämässä yhteiskunnassa. Taide on kansallisesti ja kansainvälisesti tunnettu sivistysvaltion ominaisuus. Taide ja kulttuuri ovat osa

kansallista identiteettiä ja arvoja. Tarkoituksena on taiteen ja kulttuurin avulla edistää osaamista, osallisuutta, moniarvoisuutta ja kulttuurista moninaisuutta. Taide ja luova ajattelu tukevat havaintoja, tietoa ja oppimista sekä lisäävät kykyä ymmärtää ilmiöitä ja monimuotoisuutta. Taide ja kulttuuri luovat sosiaalista, kulttuurista ja sivistyksellistä pääomaa.

Taiteella ja kulttuurilla on myönteisiä vaikutuksia kansalaisten sosiaaliseen ja terveydelliseen hyvinvointiin. Hyvä terveys ja elämänlaatu mahdollistavat yhteiskunnallisesti aktiivisen elämän osana yhteisöä. Kansalaisten yhteiskunnallinen aktiivisuus ja yhteisöllisyys lisäävät hyvinvointia, yhteenkuuluvuutta ja vähentävät syrjäytymistä.

Taiteellinen huippuosaaminen on menestyvän yhteiskunnan olennainen osa. Taide- ja kulttuuri luovat edellytyksiä innovaatioille ja muodostavat pohjaa taloudelliselle kasvulle. Taide myös kehittää luovia aloja ja lisää alan työpaikkoja. Huippuosaaminen lisää suomalaisen taiteen saamaa kansainvälistä huomiota ja on edellytys viennin kasvulle.

Valtion rahoituksen perusteena olevien tehtävien toteuttamista yksityiskohtaisemmalla tasolla ohjattaisiin ja seurattaisiin 3 §:ssä tarkoitetussa tavoiteohjausmenettelyssä.

3 §. Tavoitteiden asettaminen. Opetus- ja kulttuuriministeriö ohjaa toimialaansa tulos- ja tavoiteohjausmenettelyllä. Prosessi on ministeriölle tärkeä ja se kytkee yhteen hallitusohjelman tavoitteet, hallinnonalan strategiat, ministeriön omat tulostavoitteet ja virastojen ja kansallisten taidelaitoksen omat tavoitteet. Tarkoituksena on, että ministeriön ja taidelaitoksen välillä sovitaisiin nelivuotisella, eduskunta- ja hallituskautteen sidotulla toimintaa ja rahoitusta koskevalla sopimuksella toiminnalle asetettavista konkreettisista yhteiskunnallisen vaikuttavuuden ja toiminnallisen tuloksellisuuden tavoitteista, niihin liittyvistä keskeisistä toimenpiteistä sekä mittareista toiminnan tuloksellisuuden seuraamista varten. Kansallinen taidelaitos toimittaisi tavoiteohjaustapaamiseen ministeriön ohjeistuksen mukaisesti ehdotuksensa tavoitteiksi ja mittareiksi sekä muut toimintaa kuvaavat asiakirjat. Sopimuksen ensimmäisen vuoden tavoitteet on tarkoitus sopia tarkemmalla tasolla kuin tulevien kolmen vuoden tavoitteet. Sopimusneuvottelut käytäisiin loppuvuodesta ja sopimuksen jäljellä olevien vuosien tavoitteita ja mittareita tarkistettaisiin. Sopimusneuvotteluiden yhteydessä sovitaisiin lisäksi alustavasti toiminnan toteuttamiseen liittyvästä määrärahasosta neljäksi vuodeksi. Rahoitustaso määritettäisiin eduskuntaehdolla koko sopimuskaudeksi ja vahvistetaan vuosittain kunkin laitoksen osalta valtion talousarviossa olevan määrärahan mukaisesti. Sopimuksen allekirjoittavat ministeriön puolesta ylijohtaja ja esittelijä ja taidelaitoksen puolesta hallituksen puheenjohtaja ja pääjohtaja.

Kansallinen taidelaitos toimittaa ministeriölle keväisin edellisen vuoden tilinpäätöksen, selvityksen määrärahan käytöstä sekä asetettujen tavoitteiden toteuman.

Tämän lain mukainen tulos- ja tavoiteohjausmenettely korvaisi aiemmin Opetus- ja kulttuuriministeriön ja Suomen kansallisoppera ja -baletti sr:n välisen Suomen kansallisopperan ja -baletin toimintaedellytysten turvaamiseksi solmitun viisivuotisen aiesopimuksen. Sen sijaan Opetus- ja kulttuuriministeriön ja pääkaupunkiseudun kaupunkien välinen sopimusmenettely kaupunkien osallistumisesta Suomen Kansallisopperan käyttökustannuksiin jatkuisi ennallaan.

4 §. Rahoituksen määrätymisperusteet. Pykälässä säädettäisiin rahoituksen määrään ja myöntämiseen liittyvistä kysymyksistä. Opetus- ja kulttuuriministeriö myöntäisi rahoituksen vuosittain valtion talousarvioon otettavan määrärahan rajoissa. Tarkoituksena on, että talousarvioon otettaisiin nykyiseen tapaan vuosittain määräraha erikseen kullekin kansalliselle taidelaitokselle. Määrärahan mitoituksessa lähtökohtana olisi laitosten harkinnanvaraisten valtionavustusmäärärahojen taso lain voimaantuloa edeltävänä vuonna.

Valtion rahoituksella turvataan kansallisille taidelaitoksille kohtuulliset taloudelliset edellytykset lakisääteisten tehtävien hoitamiseen. Tarkoituksena on, että kansallisten taidelaitosten rahoituksen pitkäjänteisyys turvataan. Taidelaitosten saama ulkopuolinen rahoitus ei vähentäisi valtion rahoituksen määrää. Muutosvaiheessa kansallisten taidelaitosten keskinäiset rahoitussuhteet eivät muuttuisi.

Toimintarahoituksen lisäksi kansallisille taidelaitoksille voitaisiin myöntää edelleen valtionavustuksia. Merkittävimmät valtionavustukset olisivat Suomen kansallisoopperalle ja –baletille sekä Kansallisgallerialle myönnettävät tilakustannusavustukset, joilla laitokset maksavat Senaatille menevät vuokransa. Valtion omistamissa kiinteistöissä sijaitsee 14 kulttuurilaitosta. Ministeriö myöntää laitoksille niiden vuokran suuruisen avustuksen momentilta 29.80.53. Senaatti korottaa vuokria vuosittain kuluttajahintaindeksin mukaisella prosentilla. Indeksien määräytymiskausi on kaikkien valtion tiloissa sijaitsevien kulttuurilaitosten vuokrissa sama ja siten vuokrat muodostavat selkeän kokonaisuuden. Koska vuokrien indeksi olisi eri indeksi kuin toimintarahoituksen, ei ole tarkoituksenmukaista yhdistää tilakustannuksia toimintarahoitukseen.

Pykälän 2 momentin mukaan edellisenä vuonna kansallisille taidelaitoksille osoitettua talousarvion määrärahaa korotettaisiin kustannustason nousua vastaavasti. Tarkistusindeksi on yhdistelmä yleisestä elinkustannusindeksistä sekä ansiotasoindeksistä siten, että yleisen elinkustannusindeksin painotus olisi yksi kolmasosa ja ansiotasoindeksin kaksi kolmasosaa. Indeksitarkistus tehtäisiin ensimmäisen kerran vuodelle 2024.

Kustannustason tarkistuksella saatettaisiin kansalliset taidelaitokset samaan asemaan muun muassa valtionosuuden piirissä olevien museoiden, teattereiden ja orkestereiden, yliopistojen sekä yleisradion kanssa, joiden kaikkien toimintaedellytysten turvaamiseksi on säädetty kustannustason tarkistuksesta.

Pykälän 3 momentin mukaan kansallisille taidelaitoksille korvattaisiin muuhun kuin liiketaloudelliseen toimintaan liittyviin hankintoihin sisältyvien arvonlisäverojen osuus aiheutuneista kustannuksista. Korvaus tarkistetaan vuosittain viimeksi toteutuneen arvonlisäkertymän perusteella.

Momentin säännös ei koskisi niitä kansallisia taidelaitoksia, jotka ovat arvonlisäverovelvollisia. Tällä hetkellä Suomen kansallisooppera ja –baletti sekä Suomen Kansallisteatteri ovat koko toiminnastaan arvonlisäverovelvollisia.

Pykälän 4 momentin mukaan opetus- ja kulttuuriministeriö voisi asettaa rahoituksen myöntöpäätöksen yhteydessä ehtoja ja rajoituksia rahoituksen käyttämiselle. Rajoitukset voisivat koskea esimerkiksi rahoituksen käyttöä elinkeinotoimintaan.

5 §. Rahoituksen käytön seuranta ja raportointi. Rahoitusta ei enää myönnettäisi valtionavustuslain nojalla, vaan kyse olisi lakisääteisestä valtionrahoituksesta kansallisille taidelaitoksille. Myöskään rahoituksen käytön seurannassa ja raportoinnissa ei siten enää noudatettaisi valtionavustuslain mukaisia menettelytapoja. Rahoituksen käytön seurannan mahdollistamiseksi opetus- ja kulttuuriministeriön tulee kuitenkin saada vuosittain oikeat ja riittävät tiedot valtion rahoitusta saavien kansallisten taidelaitosten tuloksesta ja taloudellisesta asemasta. Tilinpäätösten kautta tapahtuvan raportoinnin ohella kansallisten taidelaitosten toimintatiedot esitetään siten, että toteutunutta kehitystä voidaan arvioida suhteessa kullekin laitokselle asetettuihin tavoitteisiin. Toiminnan kehitystä seurataan vuosittain myös kansallisia taidelaitoksia kokonaisvaltaisesti tarkastelevilla tulosindikaattoreilla, joissa otetaan huomioon toiminnan tuloksellisuuden näkökulmia.

Tiedonvaihto toiminnasta ja taloudesta tapahtuu vuosittain. Kansalliset taidelaitokset toimittavat ministeriölle keväällä vuosittain edeltävää vuotta koskevat tilinpäätöstiedot, toimintaa koskevat tiedot sekä muut ministeriön erikseen määrittelemät tiedot. Näiden perusteella ministeriö antaa sopimuskauden aikana vuosittain syksyllä palautetta kunkin laitoksen toiminnasta. Palaute annetaan keväisin kirjallisesti tarvittaessa. Palautemenettelyllä ohjataan ja seurataan kansallisille taidelaitoksille asetettujen tavoitteiden toteutumista sopimuskauden aikana.

6 §. Maksatus. Kuukausittain ennakoon maksettavalla rahoituksella pyritään varmistamaan kansallisten taidelaitosten maksukykyisyys. Laitosten menot ajoittuvat yleensä kohtalaisen tasaisesti ympäri vuoden, joten rahoitus on perusteltua maksaa tasasuurina erinä.

7 §. Rahoituksen maksatuksen keskeytys. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi opetus- ja kulttuuriministeriön oikeudesta määrätä maksatus keskeytettäväksi. Keskeyttäminen on väliaikainen toimenpide, joka mahdollistaa asian tarkemman selvittämisen. Selvittämisen jälkeen opetus- ja kulttuuriministeriön on tehtävä päätös maksatuksen jatkamisesta tai rahoituksen lopettamisesta ja takaisinperinnästä.

Keskeyttämiseen voidaan ryhtyä, kun on perusteltua aihetta epäillä, että rahoituksen saaja ei enää järjestä rahoituksen perusteena olevaa toimintaa tai että toiminta olennaisesti poikkeaa siitä, mitä 2 §:ssä säädetään rahoituksen perusteena olevasta toiminnasta. Keskeyttämiseen voitaisiin ryhtyä myös silloin, kun ne perusteet, joiden mukaan rahoitus määrättyä tarkoitusta varten on myönnetty, ovat olennaisesti muuttuneet tai ne ovat olleet virheellisiä.

8 §. Maksetun rahoituksen palauttaminen. Pykälässä säädettäisiin perusteettoman edun palauttamista koskevasta velvoitteesta. Pykälä edellyttää perusteetonta etua saaneen kansallisen taidelaitoksen ryhtyvän oma-aloitteisesti ja viipymättä toimenpiteisiin liikaa taikka ilmeisen perusteetta saadun etuuden palauttamiseksi.

9 §. Takaisinperintä. Pykälässä säädettäisiin rahoituksen pakollisesta takaisinperinnästä. Pykälässä säädettyissä tilanteissa opetus- ja kulttuuriministeriöllä ei olisi takaisinperintään ryhtymisen suhteen harkintavaltaa, vaan opetus- ja kulttuuriministeriön olisi määrättävä rahoituksen maksaminen lopetettavaksi ja jo maksettu rahoitus perittäväksi takaisin. Maksamisen lopettamisen ja takaisinperinnän perusteina olisivat kansallisen taidelaitoksen olennaisesti virheellinen tai vilpillinen menettely. Pykälässä säädettäisiin lisäksi niistä aikarajoista, joissa takaisinperintäpäätös voidaan tehdä.

10 §. Korko ja viivästyskorko. Koronmaksuvelvollisuus alkaisi palauttamis- tai takaisinperintätilanteissa siitä päivästä, jona rahoitus tai sen osa on maksettu kansalliselle taidelaitokselle. Korkoa olisi maksettava siihen päivään saakka, jona rahoitus maksetaan takaisin ja enintään rahoituksen takaisinmaksamiselle opetus- ja kulttuuriministeriön määräämään eräpäivään. Pykälän mukaan kansallisen taidelaitoksen tulisi maksaa viivästyskorkoa silloin, kun laitos ei ole täyttänyt takaisinmaksuvelvollisuuttaan viimeistään opetus- ja kulttuuriministeriön asettamassa määräajassa.

11 §. Kuittaus. Kuittaus tapahtuisi opetus- ja kulttuuriministeriön päätöksellä. Kuittaminen olisi mahdollista tämän lain mukaisesta rahoituksesta. Muutoin kuittaukseen olisi sovellettava vastakkaisten ja erääntyneiden saatavien kuittaukseen yleisesti sovellettavaa lainsäädäntöä ja oikeusperiaatteita.

12 §. Muutoksenhaku rahoitusta koskevaan päätökseen. Muutoksenhakuun sovellettaisiin valtionavustuslain 34 §:ssä säädettyä muutoksenhakumenettelyä. Opetus- ja kulttuuriministeriön

päätökseen tyytymättömän kansallisen taidelaitoksen tulisi hakea opetus- ja kulttuuriministeriöltä oikaisua 30 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Oikaisuvaatimuksesta annettuun päätökseen saisi hakea muutosta valittamalla siten kuin oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa (808/2019) säädetään.

13 §. Täytäntöönpano. Opetus- ja kulttuuriministeriön päätös voitaisiin panna täytäntöön muutoksenhausta huolimatta, jollei muutoksenhakuviranomainen toisin määrää. Takaisinperintää koskeva oikaisuvaatimuksen johdosta annettu päätös voitaisiin panna täytäntöön myös verojen ja maksujen täytäntöönpanosta annetussa laissa (706/2007) säädettyssä järjestyksessä. Pykälän nojalla opetus- ja kulttuuriministeriön päätös kelpaisi sellaisenaan ulosottoperusteeksi.

14 §. Voimaantulo. Pykälä sisältäisi tavanomaisen voimaantulosäännöksen.

7.2 Laki Kansallisgalleriasta

29 §. Rahoitus. Pykälään tehtäisiin tarvittavat tekniset muutokset sen johdosta, että rahoitusta Kansallisgallerian toimintaan ei enää myönnettäisi valtionavustuslaissa tarkoitettuna harkinnanvaraisena valtionavustuksena vaan lakisääteisenä valtion rahoituksena. Pykälän 1 momentti sisältäisi viittauksen valtion rahoituksesta kansallisille taidelaitoksille annettuun lakiin. Maininta rahapeliyhtiön tuottojen käyttämisestä Kansallisgallerian toiminnan rahoitukseen poistettaisiin, eikä vastaavaa mainintaa sisältyisi valtion rahoituksesta kansallisille taidelaitoksille annettuun lakiin. Säännös on ollut luonteeltaan informatiivinen eikä sen pois jättämisellä ole tarkoitus muuttaa nykyistä oikeustilaa. Rahapeli-toiminnan tuotoilla rahoitettavan toiminnan rahoitusmallia on kuitenkin tarkoitus muuttaa vuodesta 2024 alkaen siten, että toiminnan rahoitus siirtyy yleiskatteellisiin budjettivaroihin.

8 Voimaantulo

Ehdotetaan, että lait tulevat voimaan 1.1.2023.

9 Suhde talousarvioesitykseen

Esitys liittyy esitykseen valtion vuoden 2023 talousarvioksi ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

10 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys

Valtion rahoitus kansallisille taidelaitoksille edistää osaltaan perustuslain 16 §:n 2 momentissa tarkoitettua jokaisen yhtäläistä mahdollisuutta kehittää itseään varattomuuden sitä estämättä. Kulttuurin julkisella rahoituksella mahdollistetaan kulttuuripalvelujen pääsylippujen hintojen pitäminen kohtuullisina sekä edistetään monipuolisten kulttuuripalvelujen saatavuutta.

Lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä.

Ponsi

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

valtion rahoituksesta kansallisille taidelaitoksille

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Valtion rahoitus kansallisten taidelaitosten toimintaan

Tässä laissa säädetään opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämästä rahoituksesta seuraavien kansallisten taidelaitosten toimintaan:

- 1) Kansallisgalleria;
- 2) Suomen kansallisooppera ja –baletti;
- 3) Suomen Kansallisteatteri.

Tässä laissa tarkoitettuun rahoitukseen sovelletaan valtionavustuslakia (688/2001) vain, jos siitä tässä laissa erikseen säädetään.

2 §

Rahoituksen perusteena olevat tehtävät

Kansallisgallerialle rahoitusta myönnetään Kansallisgalleriasta annetussa laissa (889/2013) säädettyihin tehtäviin.

Suomen kansallisoopperalle ja –baletille rahoitusta myönnetään ooppera- ja balettiteatterin ylläpitämiseen sekä ooppera- ja balettitaiteen harjoittamiseen, vaalimiseen ja kehittämiseen. Valtion rahoituksella rahoitettavassa toiminnassaan kansallisoopperan ja –baletin tulee kiinnittää erityistä huomiota kotimaisen ooppera- ja balettitaiteen edistämiseen, korkeatasoisen ooppera- ja balettitaiteen esittämiseen eri yleisöryhmille koko maassa sekä edistää ooppera- ja balettitaiteen yhteiskunnallista vaikuttavuutta.

Suomen Kansallisteatterille rahoitusta myönnetään teatterin ylläpitämiseen, teatteritoiminnan harjoittamiseen sekä teatteritaiteen kehittämiseen ja vaalimiseen. Valtion rahoituksella rahoitettavassa toiminnassaan kansallisteatterin tulee kiinnittää erityistä huomiota kotimaisen teatteritaiteen edistämiseen, korkeatasoisen teatteritaiteen esittämiseen eri yleisöryhmille koko maassa sekä edistää teatteritaiteen yhteiskunnallista vaikuttavuutta.

3 §

Tavoitteiden asettaminen

Opetus- ja kulttuuriministeriö ja kansallinen taidelaitos sopivat määrävuosiksi kerrallaan toiminnalle asetettavista taide- ja kulttuuripolitiikan kannalta keskeisistä määrällisistä ja laadullisista tavoitteista sekä niiden toteutumisen seurannasta ja arvioinnista. Taidelaitoksen puolesta sopimuksen allekirjoittavat hallituksen puheenjohtaja ja pääjohtaja.

4 §

Rahoituksen määräytymisperusteet

Opetus- ja kulttuuriministeriö myöntää kansallisille taidelaitoksille rahoitusta 2 §:ssä tarkoitettun toiminnan toteuttamiseksi valtion talousarvioon otettavan määrärahan rajoissa.

Edellisenä vuonna kansallisille taidelaitoksille osoitettu 1 momentissa tarkoitettu talousarvion määrärahan suuruus tarkistetaan vuosittain kustannustason muutosta vastaavasti. Tarkistuksen perusteena on indeksi, joka muodostuu elinkustannusindeksistä, jonka painoarvo on yksi kolmasosa, sekä ansiotasoindeksistä, jonka painoarvo on kaksi kolmasosaa.

Kansallisille taidelaitoksille, jotka eivät ole arvonlisäverovelvollisia 2 §:ssä tarkoitettua toiminnastaan, korvataan niiden muuhun kuin liiketaloudelliseen toimintaan liittyviin hankintoihin ja toimitilavuokriin sisältyvä arvonlisäverojen osuus. Korvausta tarkistetaan vuosittain viimeksi toteutuneen arvonlisäkertymän perusteella.

Opetus- ja kulttuuriministeriö voi rahoitusta myöntäessään asettaa rahoituksen käyttämiselle ehtoja ja rajoituksia.

5 §

Rahoituksen käytön seuranta ja raportointi

Kansallisten taidelaitosten tulee toimittaa opetus- ja kulttuuriministeriölle sen määräämät toimintaa koskevat ja muut seurannan ja ohjauksen edellyttämät tiedot ministeriön päättämällä tavalla.

6 §

Maksatus

Toiminnan rahoitus maksetaan kansallisille taidelaitoksille tasasuurina erinä joka kuukauden kolmantena pankkipäivänä.

7 §

Rahoituksen maksatuksen keskeytys

Opetus- ja kulttuuriministeriö voi määrätä tässä laissa tarkoitettun rahoituksen maksamisen keskeytettäväksi, jos:

1) on perusteltua aihetta epäillä, ettei rahoituksen saaja enää järjestä 2 §:ssä tarkoitettua rahoituksen perusteena olevaa toimintaa tai että toiminta olennaisesti poikkeaa siitä, mitä 2 §:ssä säädetään; tai

2) ne perusteet, joiden mukaan rahoitus määrättyä tarkoitusta varten on myönnetty, ovat olennaisesti muuttuneet tai ne ovat olleet virheellisiä.

8 §

Maksetun rahoituksen palauttaminen

Kansallisen taidelaitoksen tulee viipymättä palauttaa sille virheellisesti, liikaa tai ilmeisen perusteettomasti maksettu rahoitus.

9 §

Takaisinperintä

Opetus- ja kulttuuriministeriön on määrättävä maksettu rahoitus takaisin perittäväksi, jos kansallinen taidelaitos on:

- 1) jättänyt palauttamatta rahoituksen, joka 8 §:n mukaan on palautettava;
- 2) antanut opetus- ja kulttuuriministeriölle väärän tai harhaanjohtavan tiedon seikasta, joka on ollut omiaan olennaisesti vaikuttamaan rahoituksen saantiin, määrään tai ehtoihin, taikka salannut sellaisen seikan; tai
- 3) muutoin 1 tai 2 kohtaan verrattavalla tavalla olennaisesti rikkonut rahoituksen käyttämistä koskevia säännöksiä tai rahoituspäätökseen otettuja ehtoja.

Opetus- ja kulttuuriministeriön on tehtävä takaisinperintää koskeva päätös kahden vuoden kuluessa siitä, kun sen tietoon on tullut seikka, jonka nojalla rahoituksen maksamisen keskeyttämiseen tai lopettamiseen taikka rahoituksen perintään voidaan ryhtyä. Päätös takaisinperinnästä on tehtävä kuitenkin viimeistään viiden vuoden kuluessa rahoituksen maksamisesta.

10 §

Korko ja viivästyskorko

Kansallisen taidelaitoksen on maksettava palautettavalle tai takaisin perittäväälle määrälle rahoituksen maksupäivästä korkolain (633/1982) 3 §:n 2 momentin mukaista vuotuista korkoa.

Jos takaisin perittävää määrää ei makseta viimeistään opetus- ja kulttuuriministeriön asettamana eräpäivänä, sille on maksettava vuotuista viivästyskorkoa korkolain 4 §:ssa tarkoitetun korkokannan mukaan.

11 §

Kuittaus

Palautettava tai takaisin perittävä määrä korkoineen voidaan periä siten, että se vähennetään kansalliselle taidelaitokselle myöhemmin maksettavasta tämän lain mukaisesta rahoituksesta.

12 §

Muutoksenhaku rahoitusta koskevaan päätökseen

Opetus- ja kulttuuriministeriön rahoituksen myöntämistä koskevaan päätökseen, 7 §:n mukaiseen rahoituksen maksatuksen keskeyttämistä koskevaan päätökseen, 9 §:n mukaiseen takaisinperintäpäätökseen ja 11 §:n mukaiseen kuittausta koskevaan päätökseen haetaan oikaisua ja muutosta noudattaen valtiovastustulain 34 §:ää.

13 §

Täytäntöönpano

Päätös voidaan panna täytäntöön muutoksenhausta huolimatta, jollei muutoksenhakuviranomainen toisin määrää. Oikaisuvaatimuksen johdosta annettu 9 §:ssä tarkoitettu takaisinperintäpäätös voidaan panna täytäntöön verojen ja maksujen täytäntöönpanosta annetun lain (706/2007) mukaisesti.

14 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____
kuuta 20 .

2.

Laki

Kansallisgalleriasta annetun lain 29 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan Kansallisgalleriasta annetun lain (889/2013) 29 §, sellaisena kuin se on osaksi laissa 1299/2016, seuraavasti:

29 §

Rahoitus

Valtion rahoituksesta Kansallisgallerian toimintaan tässä laissa säädettyjen tehtävien toteuttamiseksi säädetään valtion rahoituksesta kansallisille taidelaitoksille annetussa laissa (/).

Edellä 1 momentissa tarkoitetun rahoituksen lisäksi valtion talousarvioon otetaan vuosittain määräraha Kansallisgallerian kokoelman kartuttamiseen. Valtion taideteostoimikunnan kokoelmaa voidaan kartuttaa ja hoitaa valtion talousarvioon otettavilla määrärahoilla.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 _____.

Helsingissä 19.9.2022

Pääministeri

Sanna Marin

Tiede- ja kulttuuriministeri Petri Honkonen

2.

Laki

Kansallisgalleriasta annetun lain 29 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan Kansallisgalleriasta annetun lain (889/2013) 29 §, sellaisena kuin se on osaksi laissa 1299/2016, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

29 §

29 §

Rahoitus

Rahoitus

Opetus- ja kulttuuriministeriö myöntää valtion talousarvioon otettavan määrärahan rajoissa Kansallisgallerian toimintaan rahoitusta tässä laissa säädettyjen tehtävien toteuttamiseksi. Rahoitusta voidaan myöntää myös arpajaislain (1047/2001) 17 §:ssä tarkoitettusta rahapeliyhtiön tuotosta. Valtionavustuksesta säädetään valtionavustuslaissa (688/2001).

Edellä 1 momentissa tarkoitettun rahoituksen lisäksi valtion talousarvioon otetaan vuosittain määräraha Kansallisgallerian kokoelman kartuttamiseen. Valtion taideteostoimikunnan kokoelmaa voidaan kartuttaa ja hoitaa valtion talousarvioon otettavilla määrärahoilla.

Kansallisgallerialle korvataan muuhun kuin liiketaloudelliseen toimintaan liittyviin hankintoihin ja toimitilavuokriin sisältyvien arvonlisäverojen osuus Kansallisgallerialle aiheutuneista kustannuksista.

Valtion rahoituksesta Kansallisgallerian toimintaan tässä laissa säädettyjen tehtävien toteuttamiseksi säädetään valtion rahoituksesta kansallisille taidelaitoksille annetussa laissa (/).

Edellä 1 momentissa tarkoitettun rahoituksen lisäksi valtion talousarvioon otetaan vuosittain määräraha Kansallisgallerian kokoelman kartuttamiseen. Valtion taideteostoimikunnan kokoelmaa voidaan kartuttaa ja hoitaa valtion talousarvioon otettavilla määrärahoilla.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .